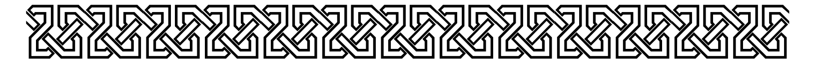
بسم الله الرحمن الرحيم

Rûh-i Pâk
(Bir Şâzelî Şeyhinin Vasiyetleri)
1. baskı – İstanbul
Mayıs 2008
Özgün adı: *er-Rûhu'z-Zekiyye el-Mevsûme bil-Vasiyyeti'z-Zehebiyye*
Yazarı: Mahmûd Ebu'l-Feyz el-Munûfî
Arapça neşir: Hicâzî Matbaası, 1949, Kahire
İSBN: 978-975-9016-67-8

Yayın Editörü: Yusuf Özbek
Tercüme: Hamdi Yıldız
Redaksiyon: Yusuf Özbek
Kapak: Salih Pulcu
Baskı ve Cilt: Elma Matbaacılık

İsteme ve Haberleşme Adresi
www.ocakyayincilik.com
OCAK YAYINCILIK
Millet Cad. Gülsen Apt.
No. 19 D. 9
Yusufpaşa
Aksaray, İstanbul
Tel: (0212) 6336477
Faks: (0212) 6336478

BİR ŞÂZELÎ ŞEYHİNİN VASİYETLERİ

RÛH-İ PÂK

Feyzî Medresesinin Rehberi

es-Seyyid Mahmûd

Ebu'l-Feyz el-Munûfî

YAYINCININ ÖNSÖZÜ

Âlemlerin Rabbine hamdü senalar ile O'nun Resûlüne ve pâk Ehl-i Beytine salât-ü selamlar olsun…

Mısır, tarihi geçmişi ile birlikte, tarikatlar açısından sadece Afrika'nın değil tüm dünyanın günümüzde de en renkli ve canlı manzaralar arz eden bir merkezi konumundadır. Bilindiği üzere *Aktâb-ı Erba'a* denilen Dört Kutbun iki üyesi olan Ahmed el-Bedevî ve İbrahim-i Desûkî, Mısırlı iki büyük velidir. Günümüzde salikleri, müridleri ve sevenlerinde yaşamayı sürdüren bu ve diğer köklü tarikatların tarih birikiminde kendi iç dinamiklerini oluşturmuş olduğu göze çarpan bir durumdur. Toplumda yadsınamayacak bir etki gücüne haiz tarikatların kontrol ve yönetiminden sorumlu resmi bir kurum olarak muhtemelen dünya üzerindeki birkaç meşihat (şeyhler konseyinden) biri de Mısır'dadır. Bu ülkede yeraltında "örgütlenmiş" ve "gizli" faaliyet gösteren tarikat söz konusu değildir. Bu şekilde sahteciliğin önüne geçilmiş ve bu kurum sayesinde yüzyıllar boyunca çeşitli tarikat kolları toplum içinde etkilerini aktif bir şekilde korumayı sürdürmüştür. Bizde ise Cumhuriyetle birlikte ortadan kaldırılmış ve tarih sürecinde Osmanlı yönetim düzeni içinde yer almış böyle bir kurumun işlevini başarılı bir şekilde yürüttüğü bilinmektedir.

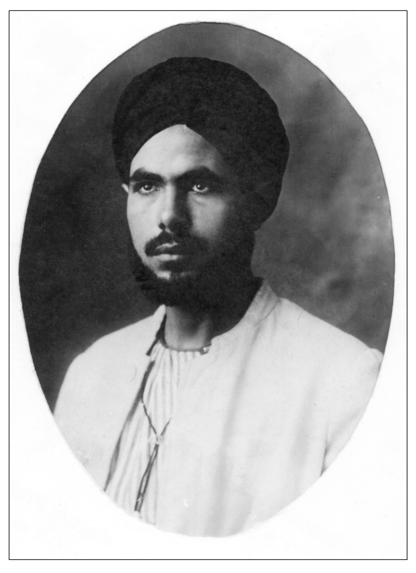
Sadece Mısır'ı değil, tüm Kuzey Afrika'yı etkisi altına alan büyük tarikatlardan birisi de kuşkusuz Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin tesis ettiği Şâzeliye tarikatıdır. Sultan II. Abdülhamit'in de bir Şâzelî müntesibi olduğu göz önünde bulundurulursa İslam coğrafyasında Kuzey Afrika merkezli olarak bilinen bir tarikatın bile, gönüller üzerinde ne denli tesirli olduğunu anlamak mümkün olabilmektedir. Türk halkı, bilhassa Osmanlı döneminde, başından beri Hanefi mezhebini benimseyip sürdüre gelmesine rağmen,

tarikatlar mevzubahis olduğunda dünyanın mevcut pek çok tarikatının "meşrep"lerini sindirebilmiş bir toplum olarak ilginç bir manzara sergilemektedir.

İşte Mısır'ı etkisi altına alan Şâzelî tarikatının bir şeyhi ve mürşidi olan, Munûf kasabasında dünyaya gelen yazarımız Ebu'l-Feyz de 19. yüzyıl sonlarında dini ilimler yanında Batılılaşma hareketi ile birlikte Avrupa'dan gelen bilgi birimini de alarak her ikisini de bünyesinde yoğurmuştur. Daha sonra ise toplumda Batılılaşma hareketinin getirdiği olumsuz etki ve yozlaşmaya karşı onları uyanık tutup direnme gücü kazandıracak tatmin edici reçeteler sunarak Mısır halkına ışık veren aydınlar zümresi içinde yer almıştır. Batılılaşmanın getirdiği yozlaşmaya karşı İslâm ulemasının bayraktarlığını yapan "Aydın Zümre"nin bir üyesi olarak göze çarpmaktadır. "Bir Şazeli Şeyhinin Vasiyetleri" alt başlığı altında okuyucuya sunduğumuz bu eserinde yazar, o dönemde yaşayan müridlerinin ihtiyaç duyduğu bir yaklaşımla onların Kur'ân ile olan bağlarını sağlam tutacak bir tutum sergilemiştir. Kullandığı ifadelerden yozlaşmaya karşı müridlerine ihtiyaç duydukları marifet birikimini kazandırmaya çalıştığı anlaşılmakadır.

YAZAR HAKKINDA

Soyu Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) efendimize dayanan Şeyh Ebu'l-Feyz, neseben Hz. Hasan efendimize dayanmakta olup Şâzelî tarikatına mensuptur. 31 Mayıs 1892 yılında Mısır'ın Munûfiye kentinde ilim ve faziletle dolu bir ailede dünyaya geldi. Babası hâkimlik görevinde bulunan eski Ezher şeyhlerinden biriydi. Annesi de çevrede ilim ve irfanı ile bilinirdi. Anne tarafından dedesi ise döneminde velayeti kabul edilmiş büyük salihlerden biriydi.

İlk çocukluk döneminde yakın çevresindeki büyüklerinden dönemin meşhur klasik İslami ilimleri olan fıkıh, hadis gibi zahir ilimlerin yanında pozitif ilimlerden de bazılarını tahsil etti. Bunları topluca saymak gerekirse şunlar sıralanabilir: Astronomi, metafizik, felsefe, fizik, kimya, edebiyat, musiki, dinler tarihi ve tasavvuf bilimleri ilk akla gelenlerdir.

Çocukluğundan itibaren ilahi ilgi ve inayete mazhar olan Şeyh Ebu'l-Feyd hazretleri döneminde yaşayan mürşid-i kâmillerden biri, rüyasında Peygamber efendimizi (sallallahu aleyhi vesellem) görür ve kendisine isim ve adres vererek falancaya gitmesini ve ondan tarikat talimini almasını bildirir. Bu şeyh hazretleri, aileyi bularak aile büyüklerinden bu konuda izin ister ve kendisine izin verilir. Böylece Şeyh Ebu'l-Feyz henüz daha çocuk yaşta ruhi terbiyenin sistemli yoluna girmiştir.

Şeyh Seyyid Muhammed el-Akkad hazretlerine bağlanarak Şâzeliye el-Fâsiye ve el-Medeniye ez-Zafiriye ve Şazeliye Halvetiye

tarikatlarına intisap olur. Daha sonradan tarikata bağlılığını Arif-i billah Şeyh Nesîmuddîn ed-Deremellî hazretleriyle sürdürür.

1922 yılında çıkarttığı **Liva ul-İslâm** dergisi o dönemde ilk olarak yayın dünyasına çıkan İslâmi bir süreli yayın olarak kabul edilir ki, derginin İslâm çağrısı açısından etkisi hemen kendisini belli eder ve bu tesirinden dolayı da ardından dönemin ünlü İslâm dergileri olan **Nûr ul-İslâm** ve **El-Ezher** dergileri yayın hayatına girerler.

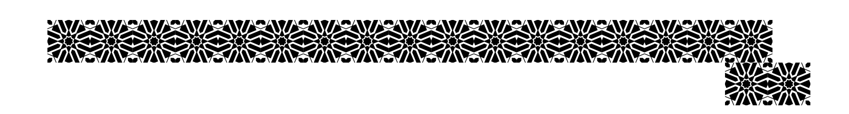
Şeyh Ebu'l-Feyz'in meclisleri bilim ve edebiyatla nam bulmuş dönemin büyük ulemasının sürekli bulunduğu merkez halini almıştır. Bu meclis, 1918-1926 tarihleri arasında aralıksız devam etmiştir. Ardından birlikteliğine birçok seçkin bilim adamı ve arifleri ve ünlü edebiyatçıları katan Ebu'l-Feyz, 1927 yılında "Sufiler Fakültesi"ni kurar. Yine aynı dönemlerde **Behlül** adıyla ilmi ve felsefi bir dergi daha çıkarır. Ayrıca vefatına kadar yayınlamaya devam ettiği ve oldukça hüsnü kabul bulmuş olan **el-Âlem el-İslâmî** dergisini çıkarır. 1947 yılında Şazeliye tarikatının Feyziyye kolunu kurmakla görevlendirilmiştir. Ekolünde birçok bilim adamı, mutasavvıf, edebiyatçı ve düşünür yetiştirmiş olan Şeyh Ebu'l-Feyz 12 Temmuz 1972 yılında yerine halefi olarak yine kendi ismini taşıyan Mahmûd Ebu'l-Feyz hazretlerini bırakır.

Bizzat kaleme aldığı eserlerinin sayısı kırkı geçmektedir. Bunların içinde bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Vahdetu'd-dîn vel-felsefe vel-ilm
Meâlimu't-tarîk ilallah
el-Medhal ila't-tasavvuf el-islâmî
el-Vâdi'l-mukaddes
Sîret Seyyidi'l-Mürselîn
Tehâfetu'l-felâsefe
Kitâbu'l-vucûd
ed-Dînu'l-mukârin
Hikmetu'l-İslâm

Ebu'l-Feyz, bunlardan *Kitâbu'l-vucûd*'un, yazıldığı andan ancak yüz yıl sonra anlaşılabileceğini söyler. Ayrıca bu kitapla ilgili yorumunda Abbâs el-Akkâd, içindeki düşünce genişliğinden dolayı şaşkınlığını gizleyemez. Allah kendisine gani rahmetinden bağışlasın ve okuyucularını da ilmiyle feyizyâb eylesin.

مُقَدِّمَة

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ إِنْ أُرِيدُ إِلاَّ الإِصْلاَحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلاَّ بِاللّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴾ (سورة هود ٨٨)

الحمد لله الذي جعل الاسلام قوى البناء ، متين الأركان ، سمح المبادىء ، واضح النهج، ظاهر الحجة صالحاً لكل زمان ومكان، والصلاة والسلام على صاحب الناموس الأعظم والسبيل الأقوم، المبعوث رحمة لجميع الأمم، سيدنا محمد بن عبد الله الصادق الأمين:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾(سورة الانبياء ١٠٧) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاس﴾ (سورة سبأ ٢٨)

و على آله زمرة الحق، وانصاره منبت الفضل، واصحابه الذين أمهروا الدين أرواحهم، وعززوه، فرفع شأنهم، وكان امرهم شورى بينهم.

وبعد ـــ فهذه وصيتى أخص بها تلاميذى وعشيرتي وكل من يوافقه منهجى.

قد أبنت فيها عن مبادئى وجليت عن مذهبى، راجيا أن لا تخرج تخريجا يباين نيتى، فهى وإن كان الكتاب قيدها والسنة قوامها، آراء ارتأيتها وخطة من الصواب نهجتها

وذلك مبلغ جهدى من جهتي، وفي يد الله كمالها وعليه قبولها،

بيد انى لا آمر بأخذها على عواهنها، حتى يكون من كتاب الله وسنة رسوله معزز لها، وضامن لمضمونها فان استوت على الحق فهذا عهدى بها، وإلا فلا على أحد حسابها، وحسب كل نفس وسعها.

وجدير بمن لم يصل إلى فقه مدلولها، ولم يعطها من الاخلاص والتجرد عن الغرض والجمود قسطها- تركها والآخذ بما يلائم حاله من غيرها، مخافة تشويش مفهومها، أوحماها على غير محملها فان لكل فؤاد نزعة، ولكل قلب وجهة: هذا وانى أبرأمن حولى وقوتى فى وضعها، إلى حول الله وقوته فهو مؤتيها وملهمها، ليحق الحق ويبطل الباطل و لو كره المجرمون.

محمود أبو الفيض المنوفى

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

"Gücümün ölçüsünde ıslahtan başka bir şey istemiyorum. Başarım ancak Allah'ın desteğiyledir. Ben, yalnız ona güvendim ve yalnız O'na yöneliyorum." (Hud 88)

İslâm'ı, yapısı güçlü, temelleri sağlam, ilkeleri hoşgörülü, yöntemi net, delili açık ve her zaman ve zemine uygun kılan Allah'a hamd olsun. Ümmetlerin tümüne rahmet olarak gönderilen, en uygun yolun ve göğün en ulu düsturunun (vahyin) sahibi güvenilir ve dosdoğru efendimiz Muhammed bin Abdullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerine selam olsun.

"Biz seni bütün insanlara gönderdik." (Sebe 28)

"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya 107)

Ayrıca hak topluluğu ailesine, fazilet kaynağı yardımcılarına, aralarında işlerini şurayla gören, ona destek olan ve bu sayede onların şanlarını yücelttiği ve ruhlarını dine feda eden ashâbına da salât ve selam olsun.

Bu eser, öğrencilerime, yakın dostlarıma ve yöntemimi kabul eden herkese özgü kıldığım vasiyetimdir.

Burada niyetimin dışında anlaşılmasın diye yolumu belirtip ilkelerimi açıkladım. Her ne kadar bunlar kitapla kayıtlaıp sünnetle desteklenmiş iseler de, benim uygun gördüğüm görüşler olup isabetli bularak üzerinde yürüdüğüm çizgidir. Bu benim, tüm gücümle ulaşabildiğim en son noktadır. Noksanının tamamlanması Allah'ın elindedir. Kabulü de O'na kalmıştır. Ayrıca Allah'ın Kitabı ve Resûlünün sünneti bunları destekleyici, pekiştirici ve içeriğini onaylayıcı oluncaya dek, bu haliyle değerlendirilmesini uygun bulmuyorum. Hakka uygun ise, bu benim teminatım altındadır. Aksi halde hesabı kimseden sorulmaz, her nefse çekebildiği kadarı yeter.

Anlatılmak istenenin inceliğine varamamış, ihlâsla yanaşmamış, ön yargı ve donukluktan sıyrılmamış olanın, söylenenlerin anlamının karıştırılması veya başka anlamlara çekilmesi endişesi sebebiyle, insaflı davranarak bu eseri terk etmesi ve haline uygun olan başka bir şeyi ele alması gerekir.

Çünkü her gönlün bir meyli ve her kalbin bir yönü vardır.

Bu amelin yapılmasında kendi gücümü bir kenara bırakırım.

Allah'ın gücüne ve kuvvetine sığınırım.

Çünkü günahkârlar istemese de, hak yerini bulsun ve batıl yok olsun diye bu eseri veren ve ilham eden O'dur.

Bu vasiyetimi, hikmeti elde etmekten ve sebeplerine sarılmaya taklidin ve donukluğun engel olmadığı, gelişmesinde olgunluğa yüz tutmuş, fıtratı selim nefislere ve şuurlu gönüllere hediye ediyorum.

Mahmûd Ebu'l-Feyz EL-MUNÛFÎ

القسم الاول

فى الآداب النفسية والرضايا الحكمية

﴿قُلْ هَـذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَاْ وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللّهِ وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (سورة يوسف. ١٠٨)

١- يا بني إن كنت من الباحثين عن السعادة. ألراغبين في الحكمة، الطامعين في إرضاء الحق، فاصغ لأسألك! هل أنت عالى الهمة وثابت العزيمة؟ هل أنت صادق القول والعمل؟ هل أنت مستقيم الطبع وسليم الفطرة؟ هل تحب الله فوق كل شيء؟ فان لم تكن هكذا، فكن.

وبغير ذلك لن توفق إلى معرفة سر حياتك ولا حقيقة وجودك وكمال إنسانيتك، و لا تشيم نور السعادة والحرية والحكمة و لا تعتلى سراط الهدى، أقول إنك لن تحيى حياة الصديقين و عباد الله المخلصين حتى تكون في سرك وعلانيتك كما وصفت لك: **﴿قُل لاَّ يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُواْ اللّهَ يَا أُوْلِي الأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾** (سورة المائدة ١٠٠)

BÖLÜM I

NEFSİN TERBİYESİ ve HİKMETLİ HOŞNUTLUKLAR

"(Resûlüm!) De ki: İşte bu, benim yolumdur. Ben, Allah'a çağırıyorum. Ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Allah'ı (ortaklardan) tenzih ederim! Ayrıca ben, ortak koşanlardan değilim." (Yusuf 108)

1- Ey oğul! Hakkı hoşnut etmekte hırslı, hikmeti arzulayan ve mutluluğu arayanlardan isen, sorularıma kulak ver! Sen himmeti büyük ve azimet sahibi olanlardan mısın? Sen sözü ve işi doğru biri misin? Sen, tabiatı doğru, fıtratı selim biri misin? Her şeyden çok Allah'ı seviyor musun? Eğer değilsen. Öyle ol.

Bunun dışında, insanlığın olgunluğuna, varlığının gerçeğine, hayatının sırrının bilgisine hiçbir zaman varamazsın. Bunsuz hikmetin, hürriyetin ve mutluluğun ışığının beklentisinde olma. Hidayet yoluna çıkamazsın. Derim ki; gizlinde ve açığında sana nitelediğim gibi olmadığın sürece, Allah'ın samimi kulları ve sıddıkların hayatını asla yaşayamazsın.

"De ki: Pis ve kötü ile temiz ve iyi bir değildir; pis ve kötünün çokluğu tuhafına gitse (yahut hoşuna gitse) de (bu böyledir). Öyleyse ey akıl sahipleri! Allah'tan korkunuz ki kurtuluşa eresiniz." (Mâide 100)

٢- طريقنا إرادة فرياضة فجلادة فتشبه فانطباع فسعادة.

وأصولها تقوى الله في السر والعلانية، والاخلاص باطناً وظاهراً وثبات الايمان مع الأدب، في حالى السرورو والغضب، والرضا عن الله

فى كل حال، والأخذ بما وافق الحق فى كل أمر ومتابعة الشرع فى كل سبيل، ومخالفة الهوى، ومجاهدة النفس فى مالا يحبه الله ثم عتقها من رق العادات و وهم الطبع وهم الرزق والركون إلى الخلق، وعلى هذا السنن قد عاش رسول الله صلى الله عليه وسلم واصحابه، وهم قدوتنا وكذلك بقية أنبياءالله وأوليائه الصادقين. ﴿**أُوْلَـــئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللّهُ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ**﴾ (سورة الانعام ٩٠) ﴿**أُوْلَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ**﴾ (سورة المجادلة ٢٢)

وأما مبادئنا التى يجب أن تشع فى سائر جنبات حياتنا فهى :

2- Yolumuz sırasıyla irade, riyazet, tahammül, benzeyiş, özde benimseme ve mutluluktur.

Kaynağı, gizlide ve açıkta takva; zahirde ve batında (gönülde) ihlâs; öfke ve sevinç hallerinde edebi muhafazayla birlikte imanla sebattır. Her durumda Allah'tan razı olmaktır. Her işte Hakk'a uygun olana uymaktır; her yolda şer'i takip etmek; heveslere karşı gelmek; Allah'ın sevmediği şeylerde nefse karşı mücadele etmek; sonra da nefsi, alışkanlıkların köleliğinden, tabiatın (karakterin) vehimlerinden, rızık endişesinden ve mahlûkata bel bağlamaktan kurtarmaktır.

Örneklerimiz olan, Allah Resûlü ile ashabı, yine Allah'ın diğer peygamberleri ve sadık (özü sözü doğru) velileri bu kurallarla yaşadılar. **"İşte o peygamberler Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy."** (En'âm 90)

"İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır." (Mücâdele 22)

Hayatımızın diğer yönlerini de aydınlatması gereken ilkelerimize gelince:

٣- الله غايتنا والاخلاص مبدؤنا والاصلاح سبيلنا والمحبة شعارنا

﴿وَمَن جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾.
(سورة العنكبوت آية ٦)

3- Gayemiz Allah, ilkemiz ihlâs, yolumuz ıslah, alâmetimiz ise sevgidir. **"Cihad eden, ancak kendisi için cihad etmiş olur. Şüphesiz Allah, âlemlerden müstağnîdir. (O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur)" (**Ankebut 6)

٤- يا بني كن أنت وجميع اعمالك فى الله ، وبالله ومن الله وإلى الله، وليكن دمك وقفا على مقاصدك الخيرة، وأغراضك النبيلة، وكن دائما مقداما جريئا صلب الارادة قوى العزيمة. لا تثنيك عن عزمك المصائب، ولا تقصر من همتك الأهوال و النوائب، ما دمت من أمرك على بصيرة، ومادمت تؤمن على يقين بأن ما تقول وتفعل هوالحق فانهض بعبئك وكن واثقا بربك واعلم بأن الله ناصرك **﴿وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾** (سورة الحج ٤٠) **﴿إِن يَنصُرْكُمُ اللّهُ فَلاَ غَالِبَ لَكُمْ﴾**
(سورة آل عمران ١٦٠)

4- Oğul! Sen ve tüm yaptıkların Allah'ta, Allah için, Allah ile, Allah'tan ve Allah'a yönelik olsun. Canını, hayırlı hedeflerine ve soylu amaçlarına vakfet. Daima çelikten iradeyle, atılgan, cesur ve azimeti güçlü ol. Belalar seni kararından döndürmesin. Korku ve sıkıntılar senin hedefini küçültmesin. Söylediğin ve yaptığın şeyin hak olduğuna bütün gönlünle inanıyorsan, işinde basiretli isen, tüm gücünle toparlan, Rabbine güven ve bil ki, Allah yardımcındır. **"Allah**

kendisine yardım edene elbette yardım eder. Allah elbette Kavi'dir, Aziz'dir." (Hac 40)

"Allah size yardım ederse hiç kimse size galip gelemez." (Âl-i İmran 160)

٥- يا بني عش فى إخوانك لاخوانك معتقدا أن الجميع لك، باذلا فى معونتهم نفيسك ونفسك، فما أنتم إلا روح واحدة فى أجساد متعددة ﴿**وَاذْكُرُواْ نِعْمَةَ اللّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاء فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا**﴾ (سورة آل عمران آية ١٠٣).

5- Oğul! Kardeşlerinin arasında onlar için yaşa. Tümünün senin için yaşadığı inancında ol. Kendini ve en değerli şeylerini yardımlarına amade kıl. Zaten sizler farklı bedenlerde bir tek ruhsunuz. **"Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Allah kalplerinizi uzlaştırıp kaynaştırdı da O'nun nimeti sayesinde kardeşler haline geldiniz."** (Âl-i İmran 103)

٦- واعلم يابني، ان الاخلاص روح الأعمال، و هو سر الله فى خلقه، يمن به على من يشاء من عباده، ولست مخلصا ما اشتغلت عن الأعمال بالاقوال، و عن التحقيق بالمشاحنة والجدال، أو انفعلت لغير الله بحال من الأحوال فقل : ﴿**إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالاَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ**﴾ (سورة الانعام ٧٨).

6- Oğul! Bilmiş ol ki ihlâs, amellerin ruhudur. Allah'ın yaratıklarındaki bir sırrıdır o. Kullarından dilediğine bahşeder. Ameller yerine sözlerle, tahkik (gerçeği tespit) yerine tartışma ve çekişmeyle meşgul olup ya da herhangi bir durumda

Allah'tan başkası için tepki gösterdiğin sürece ihlâslı değilsin demektir. Hemen de ki: **"Ben bir hanif olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Müşriklerden değilim ben."** (En'âm 79)

٧- واعلم يا بني ان أفضل ما أدته جوارحك الصلاة. لانها صلة بين العبد و مولاه ، والخشوع مع الحضور كمالها. وخير طهور النفس الصيام، وصيانة الجوارح ملاكه. وأعود أنواع البر على فاعلته الزكاة، ثم الصدقة سياجها، ورأس أمر الجميع، خلوص النية و أحسن النية ماصدر عن علم، وخير العلم ما أيده العمل وأفضل العمل ما كان لله وحده: ﴿**فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا**﴾ (الكهف آية ١١٠)

7- Oğul! Bilmiş ol ki, azaların yapmış olduğu en faziletli iş namazdır. Çünkü namaz, kul ile efendinin arasındaki bağdır. Namazın kemali de, kişinin huşu ve huzur içinde olmasıdır. Nefsi temizleyen en hayırlı şey ise oruçtur. Azaları günahtan korumak ta, orucun esaslarındandır. İyilik çeşitlerinden sahibine en çok geri döneni zekâttır. Sonra sadaka da onun kalkanıdır. Her işin başı, saf niyettir. Niyetlerin en güzeli ise bilgiden kaynaklanmış olanıdır. Bilgilerin en hayırlısı, amelin desteklediğidir. Amellerin en faziletlisi de yalnızca Allah için yapılmış olanıdır. **"O halde, Rabbine kavuşmayı uman, hayra ve barışa yönelik iş yapsın ve Rabbine ibadette hiç kimseyi O'na ortak koşmasın."** (Kehf 110)

٨- يا بني أؤمر بالمعروف واحبب أهله. وانه عن المنكر بيدك ولسانك وقلبك ولا تكن من أهله،وكن صديقا للحق وانصره حيث

وجدته. ولا تخش فيه لوما ولا ذما. ولا ترج على صنيعك من غير الله أجراً، وقل لا أملك لنفسى نفعا ولاضرا، وكن مع الصادقين الذين: ﴿يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَلاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لآئِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاء وَاللّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (المائدة ٥٤)

8- Oğul! İyiliği emret ve iyilik ehlini sev. Elinle, dilinle ve kalbinle kötülüğe engel ol. Kötülük ehlinden olma, doğruluğun dostu ol. Onunla nerede karşılaşırsan, yardımcı ol. Yardımında ne kınamadan, ne de ayıplamadan çekinme. Bu yaptığının karşılığını Allah'tan başka kimseden bekleme. De ki: Kendi nefsim için ne faydaya sahibim, ne de zarara engel olabilirim. Sadıklarla beraber ol ki onlar; **"Allah yolunda savaşırlar, hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın dilediğine yöneltti̇ği bir lutfudur. Allah'ın lutfu ve ilmi geniştir."** (Mâide 54)

٩- يا بنى. ثق دائما بربك، وتفقه فى الدين، واطلب من العلم ما يثبت اليقين، والجأ فى المعونة لمولاك؛ فإنك تلجأ إلى كهف متين وحصن حصين ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (سورة فصلت ٣٣)

9- Oğul! Her zaman Rabbine güven. Dinde ince anlayışlı ol. İlmin yakîne ulaştıranını talep et. Yardımda Mevlâ'na sığın, böylece, sapasağlam mağaraya ve korunaklı kaleye sığınmış olursun. **"Allah'a çağırıp hayra ve barışa yönelik iş yapan ve «Ben Müslümanlardanım» diyen kimseden daha güzel sözlü kim vardır?"** (Fussilet 33)

١٠- يا بنى. لا تكن عبد شهوتك وقد خلقت حراً، ولا تسلم قلبك لأهوائك فتبدل نعمة الله عليك كفراً، ولاتذل للدنيا فتسلك بك مسالك الردى، ويا خيبة المسعى. ولا تخضع للهوى، فان الهوى عدو الهدى وصنو العمى ﴿**وَمَن كَانَ فِي هَـذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلاً**﴾ (سورة الاسراء ٧٢)

10- Oğul! Hür olarak yaratılmışken, şehvetinin kölesi olma. Kalbini heveslerine teslim etme ki o zaman, Allah'ın üzerindeki nimetine nankörlük etmiş olursun. Dünyaya karşı zelil olma, seni en berbat yollarında dolaştırır. Ne kadar da boşa çıkan bir uğraş bu... Hevana boyun eğme. Çünkü heva, hidayetin düşmanı, körlüğün ise ikizidir. **"Bu dünyada kör olan, âhirette de kördür. Yolca da daha sapıktır, o."** (İsra 72)

١١- يابنى. كن دائما يقظا متحفظا، وان نازعتك فى أمر فاعصها واغلبها على أمرها، وسر فى عكس طريقها، واطلب غير مرادها، يسلس لك قيادها، ويكبح جماحها، و يذل سلطانها ﴿**إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَواْ إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ**﴾ (الا عراف ٢٠١)

11- Oğul! Uyanık ve tedbirli ol. Şayet nefsin seninle bir işte mücadeleye girerse ona isyan edip hâkimiyetine al. Gittiği yolun tam tersine git. Onun isteğinden başkasını dile. Bu durumda onu idare etmesi kolaylaşır, dizginleri çekilir ve tahakkümü durdurulur. **"Korunup sakınanlar, kendilerine şeytandan bir dürtü gelip dokunduğunda, hemen Allah'ı hatırlarlar. İşte o anda görülmesi gerekeni görürler."** (A'raf 201)

١٢- واعلم يا بني أنك خلقت للجهاد لا للراحة، وللابتلاء لاللعافية، ومازلت فى هذه الدار فانك فى جد وكد وابتلاء ثم مآلك بعد ذلك إلى الموت واعلم انه لاسعادة لقلبك قط إلا فى رضاء ربك، فأطعه واحببه وتوكل عليه تكن من الخالدين واعلم أن الذى وهبك الحياة هو المالك لموتك، والذى صور هيكلك هو مقدر رزقك، فاعمل على خلاص نفسك، و مهد فى حياتك لموتك، واستخدم يومك لغدك، ولاتكن عبداً إلا لربك ﴿**وَلاَ تَدْعُ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَنفَعُكَ وَلاَ يَضُرُّكَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ الظَّالِمِينَ وَإِن يَمْسَسْكَ اللّهُ بِضُرٍّ فَلاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلاَ رَآدَّ لِفَضْلِهِ**﴾ (يونس ١٠٦)

12- Oğul! Bilmiş ol ki, sen cihat için yaratıldın, rahat için değil. Belalara maruz kalmak için yaratıldın, afiyet (sağlık) için değil. Bu dünyada kaldığın sürece, büyük çaba, zorluk ve belalara maruzsun. Sonra da varacağın yer ölümdür. Bilesin ki, kalbinin kesin selâmeti, Rabbinin rızasına kalmıştır. O'na itaat et, O'nu sev ve O'na tevekkül et ki, ebedilerden olasın. Bil ki, sana hayatı bahşeden, ölümüne de maliktir. Şeklini çizen, rızkını da takdir edendir. Nefsinin kurtuluşuna çalış. Hayatında iken ölümüne hazırlan. Bu gününü yarın için kullan. Rabbinden başkasına kul olma.

"Allah'ı bırakıp da sana fayda veya zarar vermeyecek şeylere tapma. Eğer bunu yaparsan, o takdirde sen mutlaka zalimlerden olursun. Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, onu yine O'ndan başka giderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O'nun keremini geri çevirecek de yoktur." (Yunus 106-107)

١٣- يا بني لا تفتح لحب الدنيا نوافذ قلبك واقتصد فى شهوات الجسد ولا تنجس بدنك ملذاتها حظيرة نفسك فيتفرق لبك ويكثر همك، وتكون كمن اشترى لاحراق نفسه حملا من حطب، أو وضع رجليه فى قيد من ذهب، واكتسب على رأسه لا لها، وفاته أن أشد القلوب عذابا فى الدنيا أكثرها اشغالا بها. واعلم أن جزءا من نقطة فى السماء خير من دائرة الأرض جميعا: ﴿ **إِنَّ الَّذِينَ لاَ يَرْجُونَ لِقَاءنَا وَرَضُواْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّواْ بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ أُوْلَـئِكَ مَأْوَاهُمُ النُّارُ بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ** ﴾ (سورة يونس ٨) ﴿ **وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ** ﴾ (سورة العنكبوت ٦٤)

13- Oğul! Kalbinin pencerelerini dünya sevgisine açma. Beden şehvetlerinde tutumlu ol. Aşağılık lezzetleriyle, nefis koruluğunu (yani kendini) pisleme. O zaman, zihnin dağılır, derdin artar. Kendini yakmak için bir yük odun satın alan kimse, ya da ayaklarına altın pranga vuran kimse gibi olursun. Öncelikle kendin için kazan, onun için değil. Geçmişte dünyada en çok azab içinde olan kalpler, şehvetlerle en çok meşgul olanlardır. Bil ki, gökyüzünde bir noktanın bir parçası tüm dünya yuvarlağından hayırlıdır. **"Huzurumuza çıkacaklarını beklemeyenler, dünya hayatına razı olup onunla rahat bulanlar ve âyetlerimizden gafil olanlar da vardır muhakkak. İşte onların, kazanmakta oldukları (günahlar) yüzünden varacakları yer, ateştir!"** (Yunus 7-8)

"Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Âhiret yurduna (oradaki hayata) gelince, işte asıl yaşama odur. Keşke bilmiş olsalardı!" (Ankebut 64)

١٤- يا بنى. عليك بذ كرالله فى غالب حالاتك وجميع أوقاتك، وحذار من الغفلة عنه فى سائر لحظاتك، ويكفيك فى وجوبه القول المصون ﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ (سورة الجمعة ١٠)

14- Oğul! Hallerinin çoğunda zamanlarının tümünde Allah'ın zikrine sarıl. Diğer anlarında sakın ola ki ondan gaflet etmeyesin. Allah'ı zikretmenin farzlığı konusunda şu korunmuş söz sana yeter: **"Allah'ı çok anın ki kurtuluşa erebilesiniz."** (Cuma 10)

١٥- ولتكن لك يا بني ساعة فى يومك وليلتك ترجع فيها إلى ربك ومبدعك، مفكراً فى مبتدئك ومصيرك، محاسبا نفسك على ما أسلفت من أيام عمرك فان وجدت خيراً فاشكر، وان وجدت نقصا فجاهد واصطبر: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (العنكبوت ٦٩)

15- Oğul! Gününde ve gecende, Rabbine ve yoktan var edenine yöneldiğin, başlangıcını ve varış yerini düşündüğün, hayatında geçirmiş olduğun günlerin hesabını yaptığın bir saatin olsun. Hayır bulursan şükret; eksik bulursan, gayret edip sabırlı ol. "**Bizim uğrumuzda didinenleri biz, yollarımıza elbette ulaştıracağız. Allah güzel düşünüp güzel davrananlarla mutlaka beraberdir."** (Ankebut 69)

١٦- يا بنى. كن صادقا فى قولك وعملك، محباً الخير لجميع الناس كما تحبه لنفسك، واعلم أن جميع أفكارك أوهام وأعمالك باطلة، ما لم

تكن إلى الله موجهة وباالصدق والاخلاص مكللة ﴿فَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ﴾ (الأنبياء ٩٤)

16- Oğul! Sözünde ve işinde doğru ol. Kendin için sevdiğin gibi tüm insanlar için de hayrı seven ol. Bil ki, Allah'a yönelik olmadığın, doğruluk ve ihlâsla taçlanmadığın müddetçe tüm düşüncelerin ve bütün amellerin de batıldır. **"Bu durumda her kim mümin olarak iyi davranışlar yaparsa, onun çabasını görmezlikten gelmek olmaz. Zira biz onu yazmaktayız. "** (Enbiya 94)

١٧- يا بنى. إذا حلفت حلفا، أو نذرت لله نذراً، أو عاهدته عَلَى أمر عهداً، أو أخذت له من نفسك مو ثقا، فكن وفياً أمينا لا حانثا ولا ناكسا ولا تكن كالذين اتخذوا ربهم لأيمانهم عرضة، ودينهم لهوا ولعبا، وعهدهم نكثا ووفاءهم ختلا، فخير الناس من راض نفسه علي الصدق والوفاء فأعتقها وشر الناس من استرسل معها فى غيها فأوبقته وأوبقها، فلا تشتر بأيمانك وعهد الله شيئا وإن كان ملك الدنيا جميعا: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلاً أُوْلَـئِكَ لاَ خَلاَقَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ وَلاَ يُكَلِّمُهُمُ اللّهُ وَلاَ يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (آل عمران ٧٧)

17- Oğul! Bir yemin ettiğinde ya da Allah için bir adak adadığında ya da bir iş için O'na söz verdiğinde ya da kendi içinden bir konuda O'na kesin söz verdiğinde, sözünde güvenilir ol. Yeminden geri dönen bozguncu olma. Rablerini yeminlerine siper edinenler gibi, dinlerini oyun ve eğlence

edinenler gibi, bozmak için söz verenler, aldatmak için vaat edenler gibi davranma. İnsanların en hayırlısı, nefsini doğruluğa ve vefaya razı edip azat edendir. İnsanların en şerlisi de, nefsiyle birlikte nefsin tuzaklarına dalan ve onu helak edip, onun rezil rüsva ettiği kimsedir. Yeminlerinde Allah'a verdiğin sözü, karşılığında tüm dünyanın mülkü verilse de satma sakın. **"Allah'a verdikleri sözü ve yeminleri basit bir bedel karşılığı satanlar var ya, işte onlar için âhirette hiçbir nasip yoktur. Allah onlarla konuşmayacaktır, kıyamet günü onlara bakmayacaktır. Onlar için korkunç bir azap vardır."** (Âl-i İmran 77)

١٨- وتمسك يابني بأذْيال الكمال طول حياتك واهرب من النقص بكل طاقتك،وعليك بالصمت والفكرة في غالب أحيانك وكن كاتما لسرك وليكن كلامك نذراً قليلا. إلا فى حق تؤيده ،أوخير تنشره، وليكن دائما عملك أكثر من قولك، وقولك أقل مما تسمع فان مع الصمت والسكون، الوقار والسكينة وفى الاكثار والهزر الخطأ والخطل والجناية على النفس وإذا حدثت فاتئد فى حديثك، وتكلم بارادة ثابتة مشمولة بالاقناع، يحدوها الاخلص فى جميع اشاراتك وحركاتك، ونبرات صوتك، و ﴿**ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ**﴾ (فصلت ٣٤)

18- Hayatın boyunca kemalin eteklerine tutun, oğul! Tüm gücünle eksiklikten kaç. Zamanının çoğunda suskunluk ve düşünce içinde ol. Sırrını gizle. Sözün, hakkı desteklemede ya da hayrı yayman haricinde biraz temkinli olsun. Daima

yaptığın, söylediğinden çok ve söylediğin dinlediğinden az olsun. Çünkü sükût ve sükûnette, vakar ve huzur vardır. Çok lafta ve şakada yanılma, saçmalama, nefsi günaha sokma vardır. Konuştuğunda, sözün yavaş olsun. Şaşmaz ve ikna edici bir irade ile dolu olarak konuş. Konuştuğunda ise tüm işaretlerinde, hareketlerinde ve ses tonlarında ihlâsın belirgin olsun. **"Kötülüğü en güzel tavırla sav. O zaman görürsün ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sımsıcak bir dost gibi oluverir. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimseler kavuşturulur."** (Fussilet 34-35)

١٩- يا بني إذا ابتليت بمخالطة الناس وعاشرتهم فاعط الجهال من نفسك قبضا لاشدة فيه، ولينا لابسط فيه فان فعلت غير ذلك صغرت فى أعينهم وفتحت لهم بابا من الجرأة عليك وأما أوساط الناس فامنحهم المجاملة والملاينة للدرجة التى لاتخرج بك عن حق، ولا تصرفك إلى باطل وأما أولى الالباب فاخلع تكلفك عنهم وابسط لهم نفسك وأقرهم خيرها وشرها، وامنحهم كل إحترامك وتقديرك فهم إن وجدوا فيك إعوجاجا قوموه. وإن وجدوا خيراً أيدوه، وعموما ليكن اللطف والسماحة والبشاشة عنوان مظهرك، فى أنظار أحبابك وأعدائك، فبالرقة والبشاشة تمتلك القلوب وتغتفر الذنوب: ﴿**وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لاَنفَضُّواْ مِنْ حَوْلِكَ**﴾ (آل عمران ١٥٩)

19- Oğul! İnsanlarla bir arada olman ve onlarla ilişkiler kurman gerektiğinde, cahillere karşı, katı olmayan kapalılık ve aşırıya gitmeyen yumuşaklık sergile. Bunun dışında davranırsan, gözlerinde küçülür ve böylece önlerinde sana

karşı cüret kapısını açmış olursun. Vasat insanlara karşı ise, seni batıla sürüklemeyecek ve haktan uzaklaştırmayacak derecede yumuşaklığı ve güzel huyları sergile. Ulu'l-elbab'a (akıl sahiplerine) gelince, onlara yönelik yapmacık tavırlarını bir kenara at, kendini onlara açmak suretiyle nefsinin hayrını da, şerrini de bildir. Onlara karşı her türlü saygıyı ve takdiri eksik etme. Sende bir eğrilik görürlerse düzeltirler, hayır bulurlarsa desteklerler. Hem dostlarının, hem de düşmanlarının önünde de genel olarak, zarafet, hoşgörü ve güler yüz, dış görünüşünün belirgin vasfı olsun.. İncelik ve güler yüz sayesinde kalpler kazanılır ve günahları bağışlatılır.

"Eğer kaba-saba, katı yürekli olsaydın senin çevrenden kesinlikle dağılır giderlerdi." (Âl-i İmran 159)

٢٠- يا بني لا تعاند القضاء، ولا تعارض القدر، بل كن مع الله كما أراد، ومع الدين حيث أمر، ومع الأقدار كيفما دارت فان أشكل عليك فى شأن من شؤون الدنيا أو الآخرة فارجع فيه لمولاك فانه البر الرحيم والسميع العليم و ﴿**مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلاَّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ**﴾ (هود ٥٦)

20- Oğul! İlahi hükümle inatlaşma ve kadere karşı çıkma. Bilâkis, Allah ile senden olmanı istediği gibi ol. Dinle sana emrettiği gibi, kaderle de nasıl dönüp gelirse (ve cereyan ederse) öylece (karşı gelmeden ona uyumlu) ol. Dünya ve âhiret işlerinden birinde zorlanırsan, o konuda Mevlâ'na iltica et. Çünkü o, Berr (iyilik ve ihsanı bol) ve Rahîm (merhamet eden)'dir. Semî (her şeyi işiten) ve Alîm (her şeyi bilen)'dir. **"Hiçbir canlı yoktur ki, onu perçeminden yakalamış olmasın. Hiç kuşkusuz benim Rabbim dosdoğru bir yol üzerindedir."** (Hud 56)

٢١- واعلم يا بني ان الحكمة فى طلب الدنيا ان لا تهمل ولا تنهمك، والحكمة فى طلب الآخرة ان لاتبع باقيا بفان والحكمة فى معرفة الله ان ترضى به مدبراً وفى الدارين كافلا ﴿ **وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى**﴾ (طه ١٣١)

21- Bilmiş ol ki ey oğul! Dünya talebindeki hikmet, onu ne ihmal etmek, ne de ona kendini tamamen kaptırmaktır. Âhiret talebindeki hikmete gelince, bakiyi fani karşılığı satmamandır. Marifetullahtaki hikmet ise, işleri düzenleyen olarak ve her iki dünyada her şeyin idaresini üzerine alan olarak O'na razı olmaktır. **"Onlardan bazı çiftlere, kendilerini imtihan etmek için dünya hayatını süsü olarak verdiğimiz nimetlere gözlerini dikme; Rabbinin rızkı hem daha hayırlı, hem de daha süreklidir."** (Taha 131)

٢٢- يا بني إذا أيسرت فلا تبطر، وإذا اعسرت فلا تضجر، فان وراء الضيق فرجا، وان مع العسر يسرا، ومن صبر أيسر ومن يئس كفر، ورب أمر ساءك أوله سرك آخره، ورب منع مع رضاء خير من عطاء فيه شقاء، ورب قناعة أغنت وطمع أفقر، ورب قليل خير من كثير، ورب عبد أسعد من أمير: ﴿**وَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَن تُحِبُّواْ شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ**﴾ (البقرة ٢١٦)

22- Oğul! Rahatlığında şımarma, zora düştüğünde de canını sıkma. Çünkü her sıkıntının ardından bir rahatlama,

her zorlukla birlikte de kolaylık vardır. Sabreden rahatlar, ümitsiz olan ise küfre düşer. Başlangıcı seni üzen nice işler vardır ki, sonunda seni mutlu eder. Rıza ve huzurla birlikte olan nice yoksunluk vardır ki, içinde sıkıntı ve mutsuzluk olan bolluktan daha hayırlıdır. Nice kanaat zenginleştirir, nice tamah fakir kılar. Üstelik nice az nesne çoktan hayırlıdır. Hatta nice köle, sultandan daha mutludur. **"Belki de bir şey sizin için hayırlı olduğu halde ondan hoşlanmayabilirsiniz. Ve belki de bir şey sizin için kötü olduğu halde siz onu sevebilirsiniz. Allah bilir, siz bilemezsiniz."** (Bakara 216)

٢٣- يا بني إذا عنيت بأمر فقم على رعايته بكل نشاطك وجهدك، وكن واقفا فيه على حكم ربك ناظراً لنفاذ تدبيره لا تدبيرك، وتقديره لا تقديرك، وأسلم له وجهك في جميع شؤونك، فمن سلم لحكم ربه سلم وسلك، ومن دبر وقدر أدبر وهلك ﴿**وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ**﴾ (سورة لقمان ٢٢)

23- Oğul! Bir işle ilgilendiğinde, işin gözetimini bütün gücün ve gayretinle yap. Rabbinin hükmü üzerine işin başında ol. Senin tedbirinin (düzen ve yönetiminin) değil O'nun tedbirinin, senin takdirinin değil O'nun takdirinin gerçekleşmesi için gözleyici ol. Tüm işlerinde yüzünü (kendini) O'na teslim et. Rabbinin hükmüne teslim olan, selamette ve işi yolunda olur. Tedbir alıp takdir eden de yüz çevirmiş olup helak olur. **"İyi davranışlar içinde kendini bütünüyle Allah'a veren kimse, gerçekten en sağlam kulpa yapışmıştır. Zaten bütün işlerin sonu Allah'a varır."** (Lokman 22)

٢٤- وكن يا بني كلما كانت نعمة الله عليك أعظم، صارت استقامتك فيها أقوم و ﴿**لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ**﴾ (سورة ابراهيم ٨)

24- Oğul! Allah'ın üzerindeki nimeti büyüdükçe, ondaki gidişatın daha doğru olsun. **"Eğer şükrederseniz, ben de sizin için mutlaka arttıracağım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç kuşkusuz benim azabım çok çok şiddetlidir."** (İbrahim 7)

٢٥- يا بني عاون جميع الناس على اختلاف مشاربهم ومذاهبهم بمالك ونفسك وعلمك مدركا ان الجميع عيال ربك وكن دائما طيب النفس والقلب والعمل واللسان فى شخصك واخوانك وأهلك، وكل من يحيط بك لأن الطيب لا يعطى إلا طيبا ولا ينتج الخير إلا خيراً وكل يبيع من بضاعته وينضح عن إنائه ﴿**أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاء تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللّهُ الأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ**﴾ (سورة ابراهيم ٢٤)

25- Oğul! Mezheplerinin ve meşreplerinin farklılığına rağmen insanların tümüne, malınla, nefsinle (bedeninle) ve bilginle yardımcı ol. Ayrıca herkesin Rabbinin ailesi (muhtacı) olduğunu aklından çıkarma ve daima şahsında, kardeşlerinin ve ailenin içinde ve çevrendeki herkesle, iyi huylu, iyi gönüllü, iyi işli ve iyi sözlü ol. İyiden ancak iyi gelir. Hayırdan da ancak hayır çıkar. Herkes malını satar. Kabından döker. **"Görmedin mi Allah nasıl bir örnekleme yaptı: Güzel söz kökü yerde,**

dalları gökte olan güzel bir ağaca benzer. O ağaç, Rabbinin izni ile yemişlerini her zaman verir. Allah insanlara böyle örnekler verir ki, düşünüp ibret alabilsinler." (İbrahim 24-25)

٢٦- يا بني إذا نصحت أحداً، أو دعوت إلى الله فردا أو جماعة فلتكن دعوتك اليه بلسان حالك أكثر من لسان مقالك، فان الدعوة بلسان الحال محقق قبولها، وأما الدعوة بلسان المقال فمتوقفة على القبول. وعظ نفسك قبل غيرك، واعمل أنت أولا بما تأمر به الناس، وإلا فاستح من الله الذى يرى ولايرى ﴿**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ. كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ**﴾ (سورة الصف ٢-٣)

26- Oğul! Birine nasihat ettiğinde ya da, bir kişiyi ya da cemaati Allah'a çağırdığında, davetin, sözün dilinden çok, halinin diliyle olsun. Çünkü hal diliyle davet kabul görür de, söz diliyle davet kabule mazhar olmaz. Başkasından önce kendine vaazet. İnsanlara emrettiğini önce kendin yap. Aksi takdirde, görünmeyen fakat gören Allah'tan utan. **"Ey iman sahipleri! Yapmayacağınız şeyleri neden söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah katında büyük bir günahtır."** (Saff 2-3)

٢٧- يا بني لن لمن خاشنك، وقابل جهل من جهل عليك بحلمك وسعة صدرك، وادع لمن شتمك، ويكف أنه قد أضر نفسه ونفعك بأن أضاف من حسناته إلى حسناتك أوحمل عنك بعض سيئاتك ﴿ **وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ**﴾ (سورة لقمان ١٧)

27- Oğul! Sana kaba davranana sen yumuşak davran. Sana düşüncesiz davrananın bu cahilliğine sen yumuşaklıkla gönlünün genişliği ile karşılık ver. Sana kötü söz söyleyene (doğru yolu bulması için) dua et. İyiliğinden bir kısmını senin iyiliklerine katması, ya da senin günahlarının bir kısmını kendi üzerine alarak sana fayda verip kendisine zarar vermesi sana yeter. **"Başına gelene sabret! Çünkü bunu yapabilmek önemli işlerdendir."** (Lokman 17)

٢٨- واعلم يا بني أن للين العبارة وحسن المعاملة، والاخلاص فى الموعظة. قوة سحرية تؤثر فى النفوس النافرة وتذهب منها أسباب الشقاق والمكابرة. والحلم يفعل فى تهذيب الطباع الشاذة مالا تفعله العصا الغليظة سيما وان الروح لا تعادى الروح ولكنه الجسد وغرائزه الحيوانية، والخير إذا صدق وأخلص فى قصده يطهر الشرير من الشر بخيره، والحليم يكسر حدة الغضوب بحلمه، والأحمق يزيد الغضوب غضبا والجاهل تهوراً وجهلا ﴿**وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا**﴾ (سورة الفرقان ٦٤)

28- Bilesin ki oğul! Yumuşak sözün güzel muamele ve nasihatte ihlâsın, yabanileşmiş muhalefeti ve dik başlığı onlardan gidermede tılsımlı bir gücü vardır. Yumuşaklılığın isyankâr tabiatlara terbiyede yaptığını, kalın sopa yapamaz. Özellikle, ruh ruha düşman olmaz. Düşman olan, beden ve hayvani isteklerdir. Hayırlı olan, maksadında ihlâslı ve doğru olduğunda, hayrıyla kötüyü şerrinden arındırır. Yumuşak huylu, öfkelinin hiddetini yumuşaklığıyla kırar. Aptalda, öfkelinin öfkesini, cahilin cehaletini ve hiddetini arttırır. **"Rahman'ın kulları yeryüzünde rahatsız etmeden yürüyen**

kişilerdir. Cahiller onlara hitap edince «selam!» derler." (Furkan 63)

٢٩- يا بني إذا ضمك وأهل العلم والفضل مجلس فيه بحث وأخذ ورد، فاصمت واتئد واصطبر حتى تسنح للحق سانحة، أو تبدو للصواب بادرة، فان بدا لك وجه الحق أبلجا فاندفع فى تأييده ونصرته لا اندفاع المتهور أو المحب للنصر والغلبة ولكن اندفاع الرجل الحكيم والباحث العليم، وكن فى كل مجلس صاحب الرأى الأخير، فان أول الرأى خفة معجلة، وآخر الرأى حجة مؤجلة ولا تتكلف فى حديثك مالا تكلف، ولا تتكلم أبدا فى ما لاتعرف و﴿**ادْعُ إِلِى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ**﴾ (سورة النحل ١٢٥)

29- Oğul! Araştırma ve ilim alışverişinin olduğu bir mecliste ilim ve fazilet ehliyle bir araya geldiğinde, susup ağır davran ve Hak yolda iyi fırsat çıkana ya da doğruya ulaştıran bir fikir belirene dek sabırlı ol. Hak olan taraf sana parlak (açık) bir şekilde gözükürse, desteği ve yardımı için hemen atıl. Düşüncesiz, deli dolu birinin atıldığı gibi, ya da kazanmayı ve üstün gelmeyi seven birinin çıkışı gibi değil. Sadece, bilgin bir araştırmacının, hikmetli bir adamın çıkışıyla çıkış yap. Her mecliste, son sözün sahibi ol. Çünkü görüşün başı aceleye getirilmiş bir hafiflik, sonu ise ertelenmiş bir huccettir (delildir). Konuşmada gereksiz yere sıkıntıya girme. Hiçbir zaman bilmediğin şey hakkında konuşma.

"Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle davet et ve onlarla, en güzel olan neyse o yolla mücadele et. Şüphe

yok ki Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. Ve O, hidayete erenleri de en iyi bilendir." (Nahl 125)

٣٠- وإذا انفرد إليك يا بني واحد فى مناظرة فناظره وأنت أسبق الناس إلى الحق، واحكم به على نفسك وإن ظهر على لسان خصمك، ولتكن العدالة فى البحث دأبك ووجه الله قصدك، ولا تشرع فى مناظرة وأنت منفعل أوشديد النأثر. ولاترفع صوتك على مناظرك قط دون حق ظاهر أوحجة قوية، فإن ذلك من ضعف النفس ودليل على الجور والعجز بل استفتح الله فى هدوء العاقل المتثبت يفتح لك، ثم استعنه يعنك ويلهمك، ومهد لجوابك واستعرض فى فؤادك جنود حجتك، واستدرج مناظرك واصبر عليه حتى يفرغ كنانة فلسفته، وينفق مخزون حجته وأنت متحفز للوثبة مهئ العدة، منتهزاً فرصة افتقاره وخبو ناره، فاذا ما تهيأ لك من الظروف ما أردت، وبدا من فراغ مناظرك ما فيه رغبت، فاهجم عليه بخيول حجتك الوادعة، وسيوف براهينك القاطعة، وجنود ألفاظك الهادئة الطائعة وليكن الحق فى كل ذلك مرشدك ودليلك، فيكن الفوز حليفك، ولا أسرع وأبر حينئذ من انتصارك وتغلب أفكارك، لأن الحق واحد لاينفسم، وهوفى كل بحث حكم، فاذا خرجت من المعركة منتصرا فلا تزه على الناس بعامك، واصنع الخير ولا تفتخر بعملك ولا تكن سليطا على الناس فتغضب ربك ﴿**تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ**﴾ (سورة القصص ٨٣)

30- Ey oğul! Biri seninle tartıştığında, Hakk'a doğru en çok koşan biri olarak, hasmının dilinde de ortaya çıksa hakkı kendi nefsine en çok kabul ettirecek biri olarak onunla tartış. Araştırmada gayretin adalet, maksadın Allah'ın rızası olsun. Tartışmaya, tepkili, duygulu ya da üzüntülü bir haldeyken başlama. Ortaya çıkan apaçık bir hak ya da güçlü bir delil haricinde, seninle tartışana karşı kesinlikle sesini yükseltme. Çünkü bu, nefsin zayıflığından olup acizliğe ve tükenmişliğe delildir. Bilakis, oturaklı akıllı birinin sükûnetiyle başlamayı Allah'tan dile ki, öyle başlayasın. Sonra Allah'tan sana ilham etmek suretiyle yardım etmesini dile ki, sana yardım etsin ve ilham versin. Cevabın için hazırlık yap, aklında delillerini düzene sok. Tartışmacını serbest bırakıp ona sabret. Tâ ki felsefesinin torbasını tamamen boşaltsın. Ateşinin sönmesini ve bitişinin fırsatını kollarken malzemeni tamamlamış atağa hazırlıklı olarak, hasmının delil deposunu harcamasını bekle. Dilediğin şartlar oluşup ta, hasmında arzuladığın tükeniş belli olunca, huccetinin yumuşak huylu atlarıyla, burhanlarının keskin kılıçlarıyla, ifadelerinin sakin ve itaatkâr askerleriyle üzerine hücuma geç. Tüm bu işinde Hak senin mürşidin ve rehberin olsun ki, galibiyette yandaşın olsun. Tam o zaman, düşüncelerinin üstün gelmesi ve galip gelmenden daha hızlı ve iyi bir şey olmaz. Çünkü hak birdir, bölünmez, o her konuda hakemdir. Bir tartışmadan galip çıktığında insanlara karşı ilminle böbürlenme. Hayır yap ve yaptığınla övünme. İnsanlara karşı küstah olma. Rabbini hiddetlendirirsin. **"İşte âhiret yurdu! Biz onu, yeryüzünde üstünlük taslamayanlara bozgunluk peşinde koşmayanlara veririz. Sonuç, takva sahiplerinindir."** (Kasas 83)

٣١- واعلم يا بني ان رفعتك لا تكون بزهوك وكبرك وترفعك واسقاط غيرك، لأن الله لا يرفع إلامن أحبه، ولا يحب إلا عبداً خالصا لوجهه، وقلبا منكسراً لاجله ومماازداد امرؤ فضلا وعلما إِلا ازداد

تواضعا وحلما، فاحفظ نعمة الله عليك. وقل رب زدني علما ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (سورة النور ٢١)

31- Bilmiş ol ki ey oğul! Yüceliğin, böbürlenmenle, kibrinle, başkasını alçak görüp kendine yükseklik taslamanla olmaz. Allah ancak sevdiği kimseyi yükseltir. Üstelik kendisi için kırılan kalbi ve sadece onun rızası için çalışan kuldan başkasını sevmez. Bir kişinin tevazu ve yumuşaklığı arttıkça ilmi ve fazileti artar. Allah'ın üzerindeki nimetini koru ve: "Rabbim ilmimi arttır" de. **"Allah'ın lütuf ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, içinizden tek kişi bile asla temize çıkamazdı. Ama Allah dilediğini arıtıp temizler. Allah her şeyi işitir ve her şeyi bilir."** (Nur 21)

٣٢- يا بني اعط للعلم باكورة ايام عمرك وأصف ساعات دهرك. فان العلم غذاء النفس وصقال العقل، ونور القلب والبصيرة واحيه دائما بالعمل فتكمل إنسانيتك ويرتفع عند الله والناس شأنك ﴿هَلْ يَسْتَوِي الأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ﴾ (سورة الرعد ١٦) ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ﴾ (سورة الزمر ١٠٩)

32- Ey oğul! Hayatının ilk günlerini ve ömrünün çoğu saatlerini ilme ada. Çünkü ilim, nefsin gıdası, aklın cilası kalbin ve basiretin nurudur. Onu amelle ihya et ki, insanlığın tamamlansın. Allah'ın katında ve insanların yanındaki değerin yükselsin. **"De ki: Körle gören yahut karanlıkla ışık bir olur mu?"** (Ra'd 16)

"Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri (bunları hakkıyla) anlarlar." (Zümer 9)

٣٣- يا بني طهر جميع ميولك وأفكارك ونواياك من كل أسباب الريب والشك والشرك، واجعل فؤادك فى جميع أوقاتك طاهرا نقيا مستعدا لاشراق نور الحق ما أمكنك فيسمو فكرك، ويصفو وقتك ويربو ايمانك ﴿**وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ**﴾ (سورة الاعراف ٢٠٠)

33- Oğul! Bütün eğilimlerini, düşüncelerini ve niyetlerini her türlü şirk, kuşku ve şüphe sebeplerinden temizle. Gönlünü bütün anlarında imkânın oranında Hakk'ın nurunu saçmaya hazır şekilde, berrak ve tertemiz tut. Düşüncen yücelir, vaktin arınır ve imanın artar. **"Eğer şeytanın fitlemesi seni dürterse, hemen Allah'a sığın. Çünkü O her şeyi işitir ve her şeyi bilir."** (A'râf 200)

٣٤- يا بني إياك والكذب، وليكن الكذب أبغض الأشياء اليك لأنه أبغضها إلى الله وهو دليل على عدم الايمان وخبث النفس وضعف الطبع، وفساد القلب ﴿**وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللّهِ كَذِبًا أُوْلَـئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الأَشْهَادُ هَـؤُلاء الَّذِينَ كَذَبُواْ عَلَى رَبِّهِمْ أَلاَ لَعْنَةُ اللّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ**﴾ (سورة هود ١٨)

34- Oğul! Yalandan sakın. Yalan senin en nefret ettiğin şey olsun. Çünkü Allah katında en nefret edilen yalandır. Yalan, imansızlığa, nefsin kötülüğüne, kişiliğin zayıflığına ve kalbin fesadına delildir. **"«Kim Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim olabilir? Onlar (kıyamet gününde) Rablerine**

arz edilecekler» diyecekler. Şahitler de: «İşte bunlar Rablerine karşı yalan söyleyenlerdir» diyecekler. Bilin ki, Allah'ın lâneti zalimlerin üzerinedir!" (Hud 18)

٣٥- يا بني كن أبداً عالي الهمة، وثاب العزيمة إلى الغايات النبيلة، طامعا فى اقتباس الكمالات والمكارم، صبورا في النكبات والشدائد العظائم واعلم أن أصعب الأمور احتمالا يصير سهلا مقبولا بالصبر والمزاولة والاحتهاد والمواظبة ، ولا معنى للخيبة والفشل إلا اليأس والضجر

﴿وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَانِ إِلَّا مَا سَعَى وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى وَأَنَّ إِلَى رَبِّكَ الْمُنتَهَى﴾ (سورة النجم ٣٩-٤٣)

35- Oğul! Daima himmeti yüce, soylu gayelere azimli ol. Güzel huyları ve faziletleri elde etmede hırslı, büyük felaket ve belalarda sabırlı ol. Bil ki, dayanılması en güç işler, sabırla, sürekli ilgiyle, çalışmayla ve düzenli bir devamlılıkla kolaylaşır ve kabul görür. Umutların boşa çıkmasının ve başarısızlığın, ümitsizlik ve darlanmadan başka anlamı yoktur.

"Gerçek şu ki, insan için çalışıp didindiğinden başkası yoktur. Üstelik onun çalışıp didinmesi ileride görülecektir. Sonra karşılığı kendisine hiç eksiksiz verilecektir. Hiç kuşkusuz son varış Rabbinedir." (Necm 39-42)

٣٦- يا بني كن حراً فى التعبير عن آرائك ومبادئك وجميع أقوالك بشرط الولوج باللين والتجمل وحسن العبارة فى بيان أغراضك وأهدافك ثم لا تقتحم إلى الحق قط بباطل تخترعه أو قول زائف تزخرفه فتلك من

طبائع الضعفاء والنوكى وإلا فكيف ينال الحق بالباطل وهو عدو له
واعلم ان طلب الحق وحسن السبك مع الايجاز فى التعبير عنه قياد البلاغة
وملاك الفصاحة، ولا تخش فى الحق مناظرا أو مجادلا ولا تخف فى ذلك
إلا من ربك، واعلم أن الحرية فى النفس والقول والتصرف أثمن نعمة
جاد الله بها على البشر وأغلى درة فى تاج الانسانية؛ فلا تكن أبدا
مستذلا لغيرك ولامستبدا برأيك فان المستذل لغيره بغير فضل ميت
لاحياة فيه أوفدم لا عقل له والمستبد برأيه فى غير الحق عاجز، وان أنزل
عليه وحى أو فتحت له من السماء نوافذ، واكرم دائما نفسك وعرضك
ودينك، ولا توقر إلا من أكرم نفسه وعرف لك قدرك وحفظ قدره
وكرامته فمن لا قيمة لنفسه عنده لا يلومن من احتقره، ومن لا كرامة
عنده لعرضه وعرض غيره فلا قيمة لرجوليته وشرفه لأن حفظ العرض
مقياس الشرف ومعيار الرجولة. ومن لاكرامة لدينه فى عينه فهو الشقى
الذليل فى حياته وموته ﴿**يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللّهُ مَا يَشَاء**﴾ ﴿**وَلاَ تَحْسَبَنَّ اللّهَ غَافِلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الأَبْصَارُ**﴾ (سورة ابراهيم ٤٢)

36- Oğul! Hedef ve amaçlarını açıklamada, yumuşaklık, güzellik, ifade güzelliği bulunmak şartıyla, tüm sözlerini, ilkelerini ve görüşlerini anlatımda hür ol. Sonra kesinlikle, uydurduğun bir batılla, süslediğin sahte bir sözle hakka sakın saldırma. Bu zayıf ve aptal kimselerin mizacındandır. Yoksa

batıl hakka düşmanken, batılla hakka nasıl varılır. Bil ki, hakkı aramak ve onu anlatırken özlü olarak güzelce kurgulamak, belagatın esası ve fesahatın kemalidir. Hak konusunda, tartışandan ve çekişenden korkma. Bu konuda sadece Allah'tan kork. Bil ki, nefsinde, söz ve davranışında hür olmak, Allah'ın beşere bahşettiği en kıymetli nimettir. İnsanlık tacının üzerindeki en değerli incidir. Sakın ola ki, kendinden başkasını küçük düşürme, görüşünü kabulde zor kullanma. Çünkü kendinden başkasını alçakça küçük düşüren, aklı olmayan bir aptal ve yaşamı olmayan ölüdür. Kendisine vahiy inip, gökyüzünün pencereleri kendisine açılsa da, haksız yere kendi görüşünü kabulendirmekte zorlayan kişi acizdir. Daima kendine, ırzına ve dinine saygın olsun. Ancak kendisine saygı gösteren ve senin değerini bilen, kendi kıymetini ve saygınlığını gözeten kimseden başkasına saygı gösterme. Kendine değer vermeyen, kendisine hakaret edeni kınamasın. Başkasının ve kendisinin ırzına değer vermeyen saygı göstermeyen kimsenin, erkekliğinin ve şerefinin değeri yoktur. Çünkü ırzı korumak şerefin ölçüsü, erkekliğin ölçüsüdür. Dininin kendi gözünde saygınlığı olmayan hayatta ve ölümde bedbaht ve alçaktır. **"Allah, inananları dünya hayatında da, âhirette de sağlam sözle sağlamlaştırır. Allah zalimleri şaşırtır. Allah dilediğini yapar."** (İbrahim 27)

"Sakın Allah'ı zalimlerin yapmakta olduğundan habersiz sanma. O, onları, gözlerin korkudan donup kalacağı bir güne erteliyor, hepsi bu." (İbrahim 42)

٣٧- يا بني اخش دائمة الهك واحترم ذاتك، واستح من شخصيتك ولا تعاد ضميرك، ولتكن سلطتك على حواسك وأهواء نفسك المضلة والمباينة لرغبات وجدانك وسعادة روحك دائمة وشديدة، ولاتغفل لحظة عن سياسة مملكة جسدك وغرائزك فاعطه من الطعام والشراب والرفه

بماقدار بجنبه البشم والبطر أو التداعى والخور واتخذ بين ذلك سبيلا واجمالا فارغب عن كل قول أو عمل لا يصادق عليه ضميرك ويطمئن إليه قلبك فإن الضمير فى الانسان فرقان فاصل وسلطان عادل لا يعفو حتى يتبع ولا يصفح حتى يطاع وهو صوت الله فى الانسان ﴿**وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ**﴾ (سورة الرحمان ٤٦)

37- Oğul! Daima ilâhından çekin. Kendi zatına saygı duy. Kendinden utan, vicdanına karşı gelme. Ruhunun sürekli mutluluğuna ve vicdanının taleplerine aykırı düşen, saptırıcı nefsinin heveslerine ve duygularına karşı otoriten sürekli ve güçlü olsun. İçgüdülerinin ve beden yurdunun siyasetinden bir an dahi habersiz olma. Vücudunu bıkkınlık ve aşırılık ya da çöküntü ve halsizlikten uzaklaştıracak, bir miktar su, yemek ve refah ver. Bu ikisi arasında bir yol izle. Özetle, kalbinin rahat etmediği, vicdanın onaylamadığı her iş ve sözden uzaklaş. Çünkü vicdan insanda, ayırt eden bir delil ve adil bir hükümdardır. Kendisine uyulmadan affetmez ve itaat olunmadan barışmaz. Vicdan, Allah'ın insanın içindeki sesidir. **"Rabbinin makamından korkan kimseye iki cennet var."** (Rahman 46)

٣٨- يا بني لا تصاحب ولا تعاشر إلا مماثلا لشخصك، ومشاكلا لنفسك، وملائما لجوهرك، وكن دائما مخلصا في صداقتك، واحذر صحبة الأشرار، ولا تعد عيناك عن رفقة الاخيار، فما ظلمة الليل كضوء النهار، والمرء على دين عشيره و صفات خليله، والرفيق دليل على رفيقه و﴿**قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلاً**﴾

(سورة الاسراء ٨٤)

38- Oğul! Ancak özüne uygun, kendine benzer, şahsına denk biriyle eşlik ve dostluk yap. Daima, arkadaşlığında samimi ol. Kötülerle birliktelikten sakın. Seçkinlerin dostluğundan yüz çevirme. Gece karanlığı, gündüzün ışığı gibi değildir. Kişi dostunun sıfatları ve birlikte olduğu kimsenin dini üzeredir. Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim. **"De ki: Herkes, kendi mizaç ve meşrebine göre iş yapar. Bu durumda kimin doğru bir yol tuttuğunu Rabbiniz en iyi bilendir."** (İsra 84)

٣٩- اعلم يا بني أن النفس الخيرة الشريفة تكون مشرقة مضيئة ما جاورت أهل القلوب والهمة، وواجهت عالم النور والحكمة، فان حالت بينها وبين ذلك غواشي الاهواء وفضول النعم، آلت سلامتها إلى سقم وأنوارها إلى ظُلَم، ومثل النفس فى ذلك يا بني كمثل القمر الذى يستمد نوره فى ظلمة الليل من ضوء الشمس، فان حال بينهما ظل الأرض انخسف واظلم، وكذلك قلبك فافهم! ﴿**أَوَ مَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا**﴾ (سورة الانعام ١٢٢)

39- Oğul! Bil ki, onurlu ve hayırlı bir nefis, hikmet ve nur âlemine yöneldiği, himmet ve temiz kalp sahiplerine yakın olduğu sürece parıltılı ve aydın olur. İkisinin arasını, heves perdeleri ve nimetlerin fazlalıkları ayırırsa; sağlığı hastalığa, nurları da karanlığa döner. Oğul, böyle bir durumda nefsin durumu, gece karanlığında, Güneş'in ışığından nurunu alan Ay'ın durumu gibidir. Şayet dünya ikisi arasına girerse Ay tutulması olur ve karanlığa boğulur. İşte kalbin de aynen böyledir, anla. **"Bir ölü iken diriltip kendisine insanların arasında yürüyebileceği bir ışık tuttuğumuz kişinin**

durumu, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamayan kişinin ki gibi olur mu? “ (En’âm 122)

٤٠- واعلم يا بني ان النفس تتقوى بالخير والفضيلة، كما يتقوى الجسد بالغذاء والرياضة، فاذا فقدت حاجتها من الخير والنور ضعفت وأظلمت كما يضعف الجسد عند فقدان الطعام والشراب والضوء والهواء ﴿**فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى**﴾ (سورة طه ١٢٣-١٢٤)

40- Oğul! Bil ki, vücut gıda ve beden eğitimi ile güçlendiği gibi, nefis te fazilet ve hayırla güçlenir. Hayırdan ve nurdan olan ihtiyaçlarını karşılayamadığımız zaman zayıflar ve kararır. Vücudun, hava ışık, içecek ve yiyeceklerini elde edemediğinde zayıfladığı gibi. **“Benden size bir hidayet geldiğinde, benim o hidayetime uyan artık ne sapar, ne de bedbaht olur. Kim benim zikrimden yüz çevirirse onun için zor ve sıkıcı bir hayat şekli vardır. Kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz.”** (Taha 123-124)

٤١- يا بني عود نفسك طريق الخير والنور والصفاء والتعرف إلى الملكوت الأعلى، والاشراف على العالم الاسمي في حياتك قبل مماتك، فانك حتما سوف تموت على الصفات التي كنت عليها تحي، وحينئذ تجتذب روحك العلائق التي تعلقت بها في تطوراتك الأرضية؛ فاما إلى السماء وجنة الهناء، وإما إلى جحيم الطبيعة والشقاء، وما من شقاء يا

بني أشد من أن ترتحل إلى عالم الغيب ونفسك ملطخة باوحال الأوهام المادية واغلال الروابط الكونية!

واعلم أنه لا شيء من الخير مستحيل على النفس الشريفة، أما النفس الشريرة فلا أصعب عليها من طريق الخير ولا أيسر من سبيل الشر ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ لَقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ (سورة ق ١٦-٢٢)

41- Oğul! Ölümden önce hayatında yüce âleme yakın olmaya, melekût-u a'layı tanımaya, arınmışlık, nur ve hayır yoluna kendini alıştır. Hiç şüphesiz, yaşarken olduğun sıfatlar üzerinde öleceksin. O zaman, senin yeryüzü gelişimlerinde bağıntılı olduğun bağlar ve ilişkilerle ruhunu ya gökyüzüne, mutluluk cennetine, ya da bedbahtlık ve tabiat ateşine cezb eder. Ey oğul! Kozmik bağların prangaları ve maddi vehimler batağıyla bulanmış olarak gayb âlemine göç etmekten daha acı bir bedbahtlık olamaz.

Bil ki, onurlu bir nefse hayır olarak imkânsız gelecek bir şey yoktur. Kötü nefse de hayır yolundan daha zoru, kötülük yolundan daha kolayı yoktur.

"Yemin olsun ki, insanı biz yarattık. Nefsin ona neler fısıldadığını da biz biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız. Sağında ve solunda oturmuş iki görevli, kayıt

yapmaktadır. Bir söz sarf etmeye dursun, yanındaki gözcü hemen zaptediverir. Ölüm sarhoşluğu hak olarak geldi. İşte bu senin kaçıp durduğun şeydir. Ve sura üflendi. İşte bu, geleceği vaat edilen gündür. Her benlik, yanında bir güdücü, bir de tanık olduğu halde gelir. And olsun sen bundan gaflet içindeydin. Ama perdeni üstünden kaldırıverdik. Bugün gözün keskin mi keskin." (Kaf 16-22)

٤٢- واعلم يا بني أن ارادتك قبس من الارادة الأزلية المطلقة، وكلما صهرت وطبعت على الترعات الشريفة والميول الصالحة، والأغراض السامية المترهة علت وامتدت وقويت حتى تحاذى سمت إرادة الحق.

وحينئذ تنفعل لها جميع العوالم ويخضع لها سلطان الطبيعة وتتسلط على غيرها من النفوس الضعيفة فاذا غلب نهائيا لاهوتك على أمر ناسوتك، وأصبح جسدك مشكاة المصابيح الأنوار الالهية، وصار سرك حظيرة لابكار المعانى الأزلية، وقلبك صحيفة ننتقش عللها الفيوضات الربانية والعلوم الوهبية سعدت السعادة القصوى ومنحت المنحة الكبرى والخلافة العظمى ﴿ **إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِن طِينٍ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ** ﴾ (سورة ص ٧١-٧٢)

42- Bil ki oğul! İraden, mutlak ezeli iradeden bir parçadır. Arınmış yüce arzuların, salih meyillerin ve asil eğilimlerin potasında eriyip onlarla şekillendikçe, Hakk'ın iradesiyle örtüşük oluncaya dek yücelir, genişler ve güçlenir. O anda, tüm âlemler ona karşı duyarlı olmaya, tabiatın hükümleri ona boyun eğmeye başlar. Dışındaki zayıf nefislere hükümran olur. İlahi yönün, beşeri yapına tamamen galip geldiğinde, bedenin ilahi nurların lambalarının fanusu olur. Sırrın, ezeli

anlamların en yenilerinin koruluğu (sığınağı) olur. Diğer taraftan kalbinde hilâfet-i uzmânın verildiği, büyük bağışların bahşedildiği, en ileri mutluluğun tattırıldığı, vehbi ilimlerin ve Rabbani feyizlerin üzerine nakşedildiği bir sayfa olur. **"Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içine ruhumdan üflediğimde, derhal O'na secdeye kapanın."** (Sâd 71-72)

٤٣- فان عظم يا بني عند ذلك شأنك، وارتفع قلبك وصرت خليفة لربك، فاعلم أن الناس بك لائذون وحولك ملتفون والخير كل الخير حين ذاك فى أن تعرض بقلبك عنهم وتهرب بسرك الى ربك منهم ولا تخالطهم إلا لنفع يصل منك اليهم فالكل يريد فيك نفسه إلا ربك فانه ماأرادك إلا لك، وهو مصدر الفضل والرحمة مبدأ الخير والنعمة. مع غناه عن العالمين وعنك، فانزل معه على طاعة أمره ومتابعة حكمه، واصحبه على الرضى بعدله والشكر لفضله، واجعل غايتك فى صحبته إرادة وجهه فالظل لا بد أن يزول، ولكل مشرقة أفول، وليس إلا لمولاك البقاء والدوام، و ﴿**كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ**﴾ (سورة الرحمن ٢٦-٢٧)

43- Bu durumda oğul! Makamın yücelirse, kalbin yükselir ve Rabbinin halifesi olursun. Şöyle ki, insanlar sana bağlanır ve çevrende toplanırlar. İşte o an hayırların tümünden daha hayırlısı, kalbinle onlardan yüz çevirmendir. Sırrınla onlardan Rabbine kaçmandadır... Ancak senden onlara ulaşacak bir fayda için onların arasına karış. Herkes seni kendisi (faydası) için ister. Rabbin hariç, çünkü seni senin (faydan) için ister. Zaten O, faziletin ve rahmetin kaynağı, nimet ve hayrın başıdır. Âlemlere ve sana ihtiyacı olmaması ile birlikte, O'nun

emrine itaat ederek, hükmüne uyarak O'nun yolunda ol. Adaletine rızayla, lütfuna şükürle eşlik et. Gayeni O'nunla yoldaşlığındaki gayeni O'nun zatını istemek kıl. Gölge çekilmek, her doğan da batmak zorundadır. Mevlân hariç; çünkü beka ve devam ancak O'nundur. **"Yeryüzünde bulunan herkes yok olacaktır. Sadece O bağış ve celal sahibi Rabbinin yüzü kalacaktır."** (Rahman 26-27)

٤٤- واعلم يا بني ان شخصك قائم على ثلاث خواص هي مبدأ وجوده وأصول حياته، وبها سعادته أو شقاوته: **فأولها** القلب — وهو مجمع الاضداد و المتباينات ومعرض الغرائب والمدهشات، ومهبط الأنوار أو الظلمات، وهو اللطيفة التي لا يكون صلاح الانسان إلا بصلاحها، ولا يكون فساد إلا بفسادها، وهو أطيب ما فيه إذا طاب، وأخبث ما فيه إذا خبث، لأنه مبدأ أحوال الانسان الرئيسية من الحلم و الغضب والشجاعة والجبن، والطمع والعفة، والسلامة والحقد والمحبة والبغض،والعلم والجهل، والفهم والحمق، وغير ذلك من الاضداد

وثانيها: الطبع — وهو من المقتضيات البشرية والرغائب النفسانية، **مما** لا بد منه لبقاء بنيتك الحيوانية كالطعام والشراب والنوم والوقاع وما شابه ذلك، وهو مباين بطبيعته الأرضية لما فى الفطرة الانسانية من الحقائق الروحية والصفات الالهية

وثالثها: العقل- وهو برزخ بينهما لأنه موضع التمييز والاختيار، وميزان القضايا ومعيار التجارب، وهوبحكم الضرورة منفعل للغالب منهما وفى صف الأقوى.

فاذا استولت مقتضيات الطبع على جوهر القلب تلاشت منه المعانى الروحية، وامتنع عن الأخذ باحكام العقل، واحتلته الأوهام البهيمية والخيالات من الوهمية من الخوف و الغضب والحقد والحسد والشره والشبق الخ. فينقلب قلبا بهيميا فى صورة انسانية، وحينئذ تستبد بمشاعر القلب والعقل معا الوساومن الموهمة والعقائد الفاسدة، فلا يعلو بتدبيره عن عالم الحس، ويصير شيطانا من شياطين الانس.

أما إن كان الوعى للقلب والسلطة والهيمنة للعقل، فحينئذ يصير القلب قلبا ربانيا وجوهرا إنسانيا ويصير العقل ملكا روحانيا وفلكا نورانيا، وكلما كمل نوره وتم صفاؤه، واجهته المعاني الالهية والعقائد الصادقة النقية، وتجرد عن العوائق الكونية والعلائق الزمانية، حتى يعود عقلا فعالا ويصبح مظهراً من مظاهر العزة الالهية، فيكون ذلك الانسان الربانى عالما بمعنى العلم، وعارفا بمعنى المعرفة، وحكيما بمعنى الحكمة، وعبداً لله بمعنى العبودية ﴿**أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىَ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ**﴾(سورة التوبة ١٠٩)

44- Bil ki oğul, şahsın üç nitelik üzerinde ayakta olup durmaktadır. Bunlar varlığının başlangıcı ve hayatının kökleridir. Mutluluğun ya da bedbahtlığın bunlarla sağlanır. Bunların ilki **kalp**, zıtların ve farklılıkların toplandığı yerdir. Tuhaflıkların ve şaşırtıcı hallerin sergisi, nurların ve karanlıkların iniş alanıdır. İnsanın salahı ancak bu incelik ve yumuşaklık kaynağının salahından başka bir sayede olmaz.

Bozulması da ancak onun bozulmasıyla olur. İyi olduğunda insanda en iyi olan şeydir. Kirlendiğinde de en pis olan şeydir. Çünkü o, ahmaklık ve anlayış, cehalet ve ilim, nefret ve sevgi, çekememezlik ve selamet, iffet ve hırs, korkaklık ve cesaret, öfke ve yumuşaklılık türünden zıtlardan oluşan, insanın ana hallerinin kaynağıdır.

Bunların ikincisi olan **tabiat**; cinsel ilişki, uyku, içecek ve yemek v.b gibi hayvani bünyenin sürekliliği için gerekli olan türden nefsanî arzuların ve beşeri gerekliliklerin kaynağıdır. İnsanın fıtratındaki, ilahi sıfatlara ve ruhani gerekçelere toprak tabiatlı oluşu nedeniyle aykırıdır.

Bunların üçüncüsü olan **akıl**, diğer her ikisi arasında berzahtır. Ayırdetme ve seçme yeridir. Olayların tartısı, deneylerin ölçüsüdür. Zorunluluk gereğince diğer ikisinden galip gelenden yana etkilenir ve en güçlünün yanında yer alır. Tabiatın bir gereği olan hususlar kalp cevherini ele geçirdiğinde ruhani anlamlar ondan kaybolur. Aklın hükümlerini alması imkânsızlaşır. Aşırı arzu, açgözlülük, haset, çekememezlik, öfke, korku vb. vehmi hayaller ve hayvani kuruntular aklı kaplar. İnsani bir surete sahip hayvani bir kalbe dönüşür. O zaman, bozuk inançlar ve evhamlı vesveselerle birlikte o, aklın ve kalbin duygularına hâkim olur. Yönetimiyle hisler dünyasının içinden çıkamaz. Böylece insan şeytanlarından biri oluverir. Ama şayet şuur kalbin, otorite ve hâkimiyet te aklın olursa, o zaman kalp rabbani bir kalp ve insani bir cevher oluverir. Akıl da ruhani bir melek ve aydınlık bir yıldız halini alır. Nuru çoğaldıkça ve saflığı tamamlandıkça, tertemiz doğru inançlar ve ilahi anlamlar ona doğru yönelir. Ayırt edici bir akla dönüşünceye dek zaman ilintilerinden ve kozmik engellerden soyutlanır; ilahi izzetin göstergelerinden biri olur. İşte bu rabbani insan ilmin tam anlamıyla âlim, marifeti tam anlamıyla ârif, hikmeti tam anlamıyla hikmet sahibi ve kulluğu tam anlamıyla da Allah'ın kulu olur.

“**Binasını Allah korkusu ve rızası üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa yapısını yıkılacak bir yarın kenarına kurup, onunla beraber kendisi de çöküp cehennem ateşine giden kimse mi? Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez**.” (Tevbe 109)

٤٥- واعلم يا بني أن مراتب الناس عند الله أربعة أقسام:

المقربون- وهم السابقون إِلى ربهم من أصحاب النفوس القدسية والفطر النورانية، وأولئك الذين تجلت على أرواحهم شوارق الانوار ونفحات الأسرار، فعرفوا موجدهم باليقين الحق، ووقفوا معه على قدم الاخلاص والصدق، ونزهوا القلوب الافئدة عن شهود سواه، ووحدوه فى ذاته وأسمائه وصفاته وأفعاله، ودخلوا بحق اليقين حصن لا إله إلا الله. و لم يحجبهم شئ عن استشراف جماله وتقديس جلاله.فهم يعيشون فى الأرض بأجسادهم، وأما قلوبهم فعند ربهم وأولئك هم الكمل من الصديقين والحكماء وأهل الخصوصية والاصطفاء، الذين اجتباهم ربهم من قبل خلقهم، وتعرف باسراره لارواحهم ﴿**وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُوْلَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ**﴾ (سورة الواقعة ١٠-١١)

والمؤمنون- وهم اهل اليمين الذين انعقدت قلوبهم على تيقن كمال بارئهم وقدمه ودوامه، وصدقوا جميع ما أخبرهم به فى كتابه وعلى لسان رسوله واعتقدوا توحيده وتتريهه سبحانه اعتقاداً جازما لا ترعزعه الشكوك والشبه، فأمرهم مبني على محض التصديق واليقين، وأولئك هم

المؤمنون من اصحاب اليمين ﴿**وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ وَمَاء مَّسْكُوبٍ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ**﴾ (سورة الواقعة ٢٧)

والناجون- وهم أهل السلامة وأصحاب القلوب الساذجة والفطر البسيطة من عامة المسلمين، الذين لم يخرجهم عن مطلق التوحيد شرك فما وصلوا إلى كمال اليقين، ولا بلغوا درجات المحسنين ﴿**الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ**﴾ (سورة النجم ٣٢)

والهالكون- وهم أصحاب النفوس الظلمانية، والطباع الوحشيه والميول الشيطانية، والأمزجة الطينية، من أهل الريب والشك، والظلم والشرك، الذين لا حظ لهم الا فى شهواتهم واشباع بطونهم، فلا إشراف لهم على أنوار السماء، ولا براح لهم عن ظلمة الأرض ﴿**أُوْلَـئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوُاْ الضَّلاَلَةَ بِالْهُدَى فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ**﴾ (سورة البقرة ١٦)

﴿**وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ**﴾ (سورة الواقعة ٤٥)

45- Oğul! Bil ki, Allah katında insanların mertebeleri dört kısımdır.

“**Mukarrabûn**” = “Yaklaştırılanlar” Onlar, nurani fıtratların ve arınmış nefislerin sahiplerinden olup Rablerine doğru en önde koşanlardır. Sırların esintileri ve nurların ışıltıları ruhlarına tecelli edenler onlardır. Var edicilerini hakka’l-yakin ile tanımışlar, doğruluk ve ihlâs üzerinde onunla birlikte durmuşlar. Gönüllerini ondan başkasını müşahededen arındırmışlar. Fiillerinde, sıfatlarında, isimlerinde ve zatında onu birlemişler. Lâ ilâhe illallah kalesine hakka’l-yakin ile girmişler. Böylece hiç bir şey onları, O’nun cemalinin nazarından ve celalinin arındırmasından men edememiş.

Yeryüzünde bedenleriyle yaşarlar. Kalpleri ise rablerinin katındadır. Onlar rablerinin yaratmadan önce seçtiği ve ruhlarına sırlarını bildirdiği özel seçkinler grubu, hikmet ehli ve sıddıklardan oluşan kâmil kimselerdir. **“(Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler. İşte bunlar, (Allah’a) en yakın olanlardır.”** (Vâkıa 10)

“**Müminûn**” = “Müminler” – Kendilerini eksiksiz yaratan (Bari’n)in kemalinin, ezeliliğin ve sürekliliğin kesinliğine kalpleri, kati bir imanla bağlanmış olan sağ ehli. Kitab’ının ve Resûlü’nün diliyle kendilerine bildirdiğinin tümünü doğrularlar. Sübhânehu ve Teâlâ’nın tenzihine ve tevhidine şüphelerin ve kuşkuların sarsamayacağı kesin bir itikatla inanırlar. İşleri katışıksız tasdik ve yakîn üzerine kurulmuştur. İşte sağ ehli olan müminler onlardır. “**Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere! Düzgün kiraz ağacı, meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları, uzamış gölgeler, çağlayarak akan sular, sayısız meyveler içindedirler; tükenmeyen ve yasaklanmayan.**” (Vakıa 27-33)

“**Nâcûn**” = “Kurtulanlar”- Onlar, her hangi bir kuşkunun asli fıtrattan dışarı çıkaramadığı müslümanların genelinden basit fıtratlı ve saf kalpli selamet ehli olanlardır. Her hangi bir şirkin mutlak tevhitten ayıramadığı kimselerdir. Ne tam bir

yakîne ulaşabilmişler, ne de muhsinlerin derecelerine varabilmişlerdir. **"O güzellik sergileyenler, büyük günahlardan ve çirkin işlerden çekinip kaçınırlar. Bazı küçük sürçmeler hariç. Hiç kuşkusuz senin Rabbin affı geniş olandır."** (Necm 32)

"**Hâlikûn**" = "Helak olanlar"- Onlar, şirk, zulüm, kuşku ve tereddüt ehlinden, toprak mizaçlara, şeytani eğilimlere kötü tabiatlara ve karanlık nefislere sahip olanlardır. Yine onların karınlarını doyurmaktan şehvetlerini gidermekten başka bir zevkleri yoktur. Onlara gökyüzünün nurlarını gözlemleme de yoktur. Yeryüzünün karanlığından ayrılma... **"İşte onlar, hidayete karşılık dalâleti satın alanlardır. Ancak onların bu ticareti kazançlı olmamış ve kendileri de doğru yola girememişlerdir."** (Bakara 16)

"Soldakiler; ne yazık o soldakilere! İçlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde, kapkara dumandan bir gölge altındadırlar; serin ve hoş olmayan. Çünkü onlar bundan önce varlık içinde sefahete dalmışlardı." (Vâkıa 41-45)

٤٦- فأما (المقربون) وهم أهل الكمال فقد جعلوا السماء مواطن قلوبهم، وإن كانوا يباشرون أمور الأرض بظواهر جثمانهم، فهم يضيئون العالم الأرضى بجواهر أرواحهم ومصابيح معارفهم، وما يعكسه العالم العلوى على صحائف قلوبهم من نورهم .

أما (المؤمنون) فهم وإن كانت الأرض مقرا لهم فانهم يشرفون على السماء بايمانهم وصالح أعمالهم.

وأما (الناجون) فلهم عند ربهم الصفح والعافية وحسن المغفرة لأنهم من أضياف رحمة الله.

وأما (الهالكون) فهم أولئك الذين أخلدوا إلى الأرض بكليتهم واستولت زخارفها اللامعة والزائفة على قياد قلوبهم فتاهوا فى دياجيرهاو انقادوا لأضاليلها وأخاديعها و غلبت عليهم الشقوة فألهو واستحبوا العمى على الهدى، وكان لهم من البطون والفروج معابدا، من الحطام الفانى رباً وسيداً واتخذوا الشيطان اماما وقائدا ﴿**فَضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا**﴾ (سورة الكهف ١٠٤) ﴿**مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالأَعْمَى وَالأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلاً أَفَلاَ تَذَكَّرُونَ**﴾ (سورة هود ٢٤)

46- “Mukarrabûn” = “Yaklaştırılanlar” – Onlar kemal ehlidir. Bedenlerinin dış görünüşleriyle yeryüzü işlerini yürütüyor olsalar da, gökyüzünü kalplerinin vatanları yapmışlardır. Marifetlerinin ışıkları ve ruhlarının cevherleriyle yeryüzü âlemini aydınlatırlar. Kalp sayfalarına ulvi âlemden yansıyanlar Rablerinin nurundandır.

“Müminûn” = “Müminler” – Yeryüzü onların mevkileri olsa da, imanları ve güzel amelleriyle gökyüzünü gözlerler.

“Nâcûn” = “Kurtulanlar” – Onlara Rableri katında hoş karşılanma, afiyet ve güzel bağışlanma vardır. Çünkü onlar Allah’ın rahmetinin misafirleridir.

“Hâlikûn” = “Helak olanlar” – Onlar her şeyleriyle yeryüzüne eğilimli olanlardır. Yeryüzünün parlak ve sahte süsleri kalplerinin idaresini ele geçirmiştir. Böylece koyu karanlıklarında kaybolmuşlar, hile ve sapıklıklarına boyun eğmişler ve bedbahtlık onlara galip gelmiştir. Hevese sürüklenmişler, hidayet yerine körlüğe gönül vermişlerdir. Ayrıca onların midelerden ve cinsel organlarından oluşan mabedleri vardır; fani yıkıntılardan da Rab ve efendileri...

Şeytanı da önder ve rehber olarak kabul etmişler. **"O kimselerdir ki, dünya hayatındaki çabaları boşa gitmiştir ve onlar işi hâlâ güzel yaptıklarını sanarlar."** (Kehf 104)

"Bu iki grubun durumu, kör ve sağır ile gören ve işitenin durumu gibidir. Bunlar hiç eşit olurlar mı? Artık düşünmez misiniz?" (Hud 24)

٤٧- فالخلق كما رأيت يا بني أنواع مختلفة ومقامات متفاوتة وكل راجع لأصله محاسب بمقتضى وجهته وهمته حسابا مطابقا لشاكلته ونزعته ولله فى خلقه شؤون، فانظر يا بني أى الرجال تكون! ﴿**وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء وَلاَ أَصْغَرَ مِن ذَلِكَ وَلا أَكْبَرَ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ**﴾ (سورة يونس ٦١) ﴿**وَمَا أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى أَفَلَا تَعْقِلُونَ**﴾ (سورة القصص ٦٠)

47- Gördüğün gibi oğul! Yaratıklar farklı türlerde ve değişik makamlardadır. Herkes kendi aslına döner ve eğilimine ve tipine uygun, arzusunun ve yönünün gerektirdiği ile hesaba çekilir. Allah'ın yaratıkları içinde türlü türlü işleri vardır. İşte bir bak oğul, sen bunların hangisindensin?

"Rabbinden ne yerde, ne gökte zerre kadar; ondan ne küçük, ne de büyük hiç bir şey kaçmaz. Bunların hepsi apaçık bir kitaptadır." (Yunus 61)

"Size verilen şeyler, dünya hayatının geçim vasıtası ve süsüdür. Allah katında olanlar ise, daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Hâla buna aklınız ermeyecek mi?" (Kasas 60)

٤٨- فجاهد يا بني لنجاة نفسك واستعن بربك واسع لكسر قيود أهوائك ولا تخنع لظروف دنياك بل اركب جواد الهمة واعمل ركاب

الارادة. واحتزم العزم وخذ بلجام الحزم، وسر على بركة الله فى طريق الخير، قاصدا مدينة الكمال عالما أن السبيل إليها محوط بأنواع المجاهدات محفوف بصنوف الموانع والعقبات. والكمال فى نفسه مديد بلا نهاية فلا حد له ولا غاية، والناس فيه درجات، وكل واصل إلى رتبته قدر استعداده ومحنته، واخلاصه ومحبته. فمن جاهد نفسه فهو (المجاهد) ومن أعرض عن الزائد من المتاع فهو (الزاهد) والمواظب على مختلف العبادات باخلاص فهو (العابد)، والمنصرف بسره عن عالم الحس إلى جناب القدس فهو (العارف) (والمجذوب) من هيمته شوارق الجمال وتيمته بوارق الجلال (الحكيم) من وقف بين ذلك فى مركز الوسط فلم يصرفه عن المطلوب صارف ولم يعقه عن وجهته عائق، ومن تمرس بهذه جميعا فصهرته فى بوتقة الكمال تعرفات الحق فى شواهد حالات الكائنات المتباينة من قرب وبعد وعسر ويسر وصلة وقطيعة وطاعة ومعصية فخرج من كل ذلك بقلبه متزنا وبشهوده كاملا بمعرفته شاملة فهو الرجل (الكامل) وهذا لا تخرجه عن الصفاء كوارث الابتلاء ولاسوابغ النعماء، لاستواء المنع عنده والعطاء، فلا يحجب بكون عن كون، ولا يشغل بشأن عن شأن. لأنه قد طلب الحق لذاته لا لشىء غيره، وعبده لوجهه لا لأمر سواه، وعلق سائر تطوراته بمرضاته فلا حظ له فى غيره ولا حاجة له بسواه وهو دائما مبتهج مسرور لما أدرك من كمال الصفوة

ونعيم القربة فضلا عن الحظوة عند مليكه وما يعاين فى نفسه وفى مطلق الوجود من نور مبدعه وحكمة صانعه.

وهذا الطريق خاص بكل من تكملت ذاته واطمأنت نفسه وعرف من طريق سياسة النفس ومراقبة الحق ربه، وهنا يعاين أحوالا سامية، مترهة عن شوائب الأغراض الفانية وأسرارا يضن بها على غير أهلها فان المواجهين بقلوبهم لجلال الجبروت وجمال الملكوت، المعرضين عن شواغل القواطع من الرغبات والشهوات يشاهدون وهم أحياء يرزقون حقائق دامغة تتمكن من أفئدهم، فتشغلهم عن كل شئ سوى بارئهم ووليهم ومعروفهم، ومن كان هذا شأنه فقد سعد أكمل السعادة وحقت له الولاية بل الصديقية ﴿**وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْاْ مَاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُواْ خَيْرًا لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ**﴾ (سورة النحل ٣٠) ﴿ **نُّورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاء وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ**﴾ (سورة النور ٣٥)

48- Oğul! Nefsinin kurtuluşu için çalış. Rabbinden yardım dile. Heveslerinin bağlarını kırmaya çabala. Dünyanın şartlarına boyun eğme, bilakis himmet atına bin. İradenin binekliğini yap. Azimete bağlan, kararlılık dizginlerini eline al. Hayır yolunda, olgunluk şehrine doğru Allah'ın bereketiyle yürü. Şunu da bil ki, o şehre giden yol, çabaların çeşitleriyle çevrilmiş, engellerin ve zorlukların türleriyle sarılmıştır. Olgunluk kendi içinde sonsuza dek uzanır. Onun ne sınırı, ne de sonu vardır. İnsanlar da bu yolda farklı derecelerdedir. Herkes, sevgisine ve ihlâsına, sınanmasına ve çabasına,

fıtratına ve hazırlığına göre rütbesine ulaşır. Nefsine karşı çabalayan kimse mücahiddir. Malın fazlasından yüz çeviren zahiddir. Farklı ibadetlere ihlâsla devam eden âbiddir. Sırrıyla duyular âleminden kutsiyet huzuruna yönelen âriftir. Meczup ta cemal tecellilerinin aşkını coşturduğu, celal tecellilerinin de deli divane ettiği kimsedir. Hikmet sahibi ise, tüm bunların orta merkezinde duran, engellerin yolundan çeviremediği, zorlukların da istenilenden vazgeçiremediği kimsedir. Bunların tümünü uygulayıp günah, itaat, kopma, bağlanma, kolaylık, zorluk, uzaklık ve yakınlık türünden (birbirine) karşıt varlık hallerinin müşahedesinde, hakkı tanıma yollarını kendisini kemal potasında erittiği ve tüm bunlardan kalbi selim, aklı dengeli, tanıklığı tam, marifetiyle kapsayıcı olarak çıkan kimse kâmildir. Bu kimseyi ne sınama felaketleri, ne de nimetlerin bolluğu saf ve temiz olmaktan uzaklaştıramaz. Çünkü ona göre (nimet) verilmek te, engellenmek te birdir. Bir oluş sebebiyle başka bir oluştan perdelenemez. Bir işte de, başka bir işten dolayı meşgul edilemez. Çünkü o, Hakk'ı zatı için istemiş, başka bir şey için değil. O'nun rızası için kulluk etmiş, dışında başka bir iş için değil. Ayrıca diğer tavırlarını O'nun rızasına bağlamış. O'nun dışında başka bir mutluluğu yoktur onun. Zaten O'ndan başkasına ihtiyacı da yoktur. Sahibinin katındaki makamına ek olarak, yakınlık nimetlerini ve dostluğun mükemmelliğini idrak etmesinden, kendi nefsinde ve varlığın mutlaklığında gözlemlediği, yapıcısının hikmeti ve yoktan var edeninin nurundan dolayı daima neşeli ve mutludur. Bu yol, Hakkı murakabe ve nefsin siyaset yolu vasıtasıyla Rabbini bilmiş, nefsi itmi'nana ulaşmış, zâtı kemale ermiş herkese aittir. Burada, ehlinin dışındakilerden sakındırılan sırlar, fani isteklerin kuşkularından arındırılmış üstün haller gösterilir. Melekûtun cemâline, ceberûtun celâline kalpleriyle yönelmiş olup, arzu ve şehvetlerden oluşan uzaklaştırıcıları etken kılan şeylerden yüz çevirenler, gönüllerine yer etmiş şaşmaz hakikatler ile daha hayatta iken rızıklandırılırlar. Bu hakikatler, onları eksiksiz yaratanları,

sahipleri ve onlara maruf olan zât haricinde her şeyden meşgul edip alıkoyar. Kim bu durumda ise mutlu olmuş ve saadeti tamamlanmıştır. Artık kendisine velilikten öte sıddıklık makamı hak olur.

"(Kötülüklerden) korunup sakınanlara: «Rabbiniz ne indirdi?» denildiğinde, «Hayır (indirdi)» derler. Bu dünyada güzel davrananlara, güzel mükâfat vardır. Âhiret yurdu ise daha hayırlıdır. Takvâ sahiplerinin yurdu gerçekten güzeldir!" (Nahl 30)

"**(Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.**" (Nur 35)

٤٩- واعرف يا بني أن أول درجات العارفين الايمان وأفضل إيمان العبد أن يعلم أن الله معه حيثما كان وأينما اتجه مع ملاحظة تتريهه سبحانه عن الزمان والمكان والحلول أو الاتحاد. وثانى درجاتهم الرياضة، وهى تخلية القلب والفؤاد من صوارف الأهواء و عوارض الشكوك وظلمات الاوهام والخيالات، وتطهير الجوارح من ردىء الانفعالات ودنىء العادات، ورفع الهمة عن الاسباب والركون إلى المخلوقات، وتنقية السر من كل شئ سوى بارىء الارض والسموات، استعداداً للنعمة العظمى، واعتلاق العروة الوثقى.

فاذا صاحبك يا بني الثبات لدى الاحوال والمقامات وعرفت آداب الاوقات، تجلت على قلبك أضواء الاسماء والصفات وفوجئت بأنواع الكرامات وتخلصت من رعونة النفس، وتحرك سرك إلى ناحية القدس، وهناك- هناك ميدان السباق، والتفاف الساق بالساق، فأستار تزاح

وأبكار تباح ورؤوس تطاح، فشموس وأقمار. وأنوار وأسرار، ومدارك لا يشق لها غبار، ومعارف وأرزاق للقلوب والارواح متزهة عن مطايا الألفاظ وطوايا الأوراق، صناديقها القلوب أقفالها المواهب ومفاتيحها الأذواق، ولا يمكن كشفها إلا لمن جاهد فشاهد أو وصل فذاق: وهناك "ما لا عين رأت ولا أذن سمعت ولا خطر على قلب بشر"

وهذا منتهى القربات وغاية السعادات، حيث تهب نفحات القبول والرضا، وتدرك حكمة الترتيب وسر القضا ﴿**يُؤتِي الْحِكْمَةَ مَن يَشَاء وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلاَّ أُوْلُواْ الأَلْبَاب**﴾ (سورة البقرة ٢٦٩)

49- Oğul! Bilesin ki, âriflerin ilk derecesi imandır. Kulun imanının en faziletlisi Allah'ı zamandan, makamdan (mekândan), vücuda girmekten veya (bir şeyle) ittihaddan tenzih etmekle birlikte, Allah'ın nerede olursa olsun, nereye yönelirse yönelsin kendisiyle birlikte olduğunu bilmesidir. İkinci dereceleri, riyazettir. O da heveslerin boş çabalarından, kuşkuların engellerinden, hayal ve vehimlerin karanlıklarından, kalbi ve gönlü boşaltmaktadır. Uzuvları, alışkanlıkların düşüğünden, tepkilerin bayağısından temizlemek ve mahlûkata güvenmekten, sebeplere bağlanmaktan himmeti (zihni meşguliyeti) uzak kılmaktır. Sırrı, göklerin ve yerin yaratıcısı haricinde her şeyden, büyük olan nimete hazırlık olarak arındırmak ve urvet-i vuskâ'ya sarılmaktır.

Ey oğul! Hal ve makamlardaki sebat (oturmuşluk) sana eşlik ettiğinde ve vakitlerin âdâbını da öğrendiğinde, esma ve sıfatların ışıkları kalbine tecelli eder, kerametlerin türlüsüyle

sürprize uğrarsın, nefsin dinsizliğinden kurtulursun. Sırrın (iç dünyan) da kutsala doğru harekete geçer. Orası, işte orası var ya orası, yarış meydanı, ayakların birbirine dolaştığı yerdir. Perdeler kaldırılır, el değmemiş, göz görmemiş yeni şeyler açığa çıkarılır. Kafalar uçurulur. Güneşler ve aylar, nurlar ve sırlar. Üzerine toz konmamış (kuşkuya yer vermeyen) anlayışlar. Kalplere ve ruhlara; kâğıtların ambalajından, lafızların hükümlerinden arındırılmış rızıklar ve marifetler vardır. Bunların sandıkları kalpler, kilitleri mevhibeler ve anahtarları ise zevklerdir. Çabalayan ve şahit olan; ulaşan ve tadan kimseden başkasına açılması mümkün değildir. Ayrıca orada "Ne gözün gördüğü, ne bir kulağın işittiği, ne de bir beşerin kalbine doğmamış şeyler vardır. Bu, yakınlıkların zirvesi ve mutlulukların en iyi noktasıdır. Orada, hoşnutluk ve rıza meltemleri eser; kader sırrı ve tertibin hikmetine vakıf olunur. **"Allah hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilirse, ona pek çok hayır verilmiş demektir. Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar."** (Bakara 269)

٥٠- واعلم يا بني أنني بلوت في سبيل الحق السعادات والشقاوات، وعركتني الصعوبات والعقبات، فحملت النفس على قطع المفازات المخيفات، بل حملتها عنوة صنوف المشقات والمجاهدات فلما لان قيادها وزلل شماسها وظهرت معالم الهدايات، لم أر في كل ذلك صاحبا انفع من الثبات، ثم اعتليت المقامات والاحوال، ودخلت مداخل الرجال، وذقت مر القطيعة وحلو الوصال، وعاينت الجمال والجلال، فلما أشرق صبح الهدى وانمحى ليل الضلال، لم أر مقاما أقرب إلى الله من الرضا عن الله في كل حال ﴿**رَضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ**

لِلّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ (سورة المائدة ١١٩) ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَياةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ لاَ تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (سورة يونس ٦٢)

50- Oğul bil ki! Hakk'ın yolunda ben, türlü türlü mutluluklar ve bedbahtlıklarla sınandım. Engeller ve zorluklarla hırpalandım. Korkunç çölleri aşmak için nefsi sırtlandım. Bilakis çeşit çeşit gayret ve meşakkatlerin zorbalıklarıyla nefsimi taşıdım. Ne zamanki idaresi ve gidişatındaki aksamalar hafifledi, hidayet izleri açığa çıktı, tüm bu olanlarda, sebattan daha faydalı bir dost görmedim. Sonra, makamlara ve hallere yükseldim. Er meydanına girdim. Yalnız kalmanın acısını ve ulaşmanın tadını tattım. Cemâle ve celâle tanık oldum. Hidayet sabahı doğup ta delalet gecesi son bulduğunda, her halükârda Allah'tan razı olmaktan, Allah'a daha yakın bir mekân görmedim.

"Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan. İşte o büyük kurtuluş budur. Bütün o göklerin, yerin ve onlardan olan her şeyin hükümranlığı Allah'ındır. O, her şeye daima gücü yetendir." (Mâide 119-120)

"Uyan! Allah dostlarına ne korku vardır, ne de onlar mahzun olurlar! Onlar ki Allah'a iman edip, takva ile kötülüklerden korunur dururlar. Onlara dünya hayatında da, âhirette de müjde vardır. Allah'ın sözlerinde değişme yoktur. İşte bu, o büyük kurtuluştur!" (Yunus 62-64)

القسم الثاني

في القواعد والمباحث العلمية والدينية

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ (سورة الزمر ١٨)

الحمد الله .ولاحول ولا قوة إلا بالله. والصلاة والسلام على رسول الله، وأصحابه وأنصاره ومن والاه " وبعد "-

BÖLÜM II

İLMİ VE DİNİ İÇERİKLİ ARAŞTIRMALAR VE KURALLAR

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

"Kullarımı müjdele: O kullarımı ki, onlar sözü dinlerler, sonra da en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Gerçek akıl sahipleri de onlardır." (Zümer 17-18)

Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka güç sahibi yoktur. Salât ve selam Allah'ın Resûlüne, ashâbına, yardımcılarına ve ondan sonra gelenlerin üzerine olsun.

ا- فاعلم يا بني أن الدين بمعناه المطلق، هو إدراك قوة عالية مطلقة غالبة وحاكمة على سائر نواميس الطبيعة، لذات الله متصفة بكامل الحياة والعلم والقدرة والإرادة والسمع والابصار والكلام اتصافاً متزهاً عن المثلية والكيفية والكمية والزمانية والمكانية تتصرف لها بالفطرة جميع المخلوقات ويخضع لتدبيرها وتقديرها نظام الكائنات. وهذا الادراك المشمول بالرغبة والرهبة والاذعان، أمر فطرى فى نفوس البشر، شامل لكل القلوب، وإن كيفه البعض بكيفيات شتى، وتوهم البعض الآخر فيه الأوهام المختلفة، وإن ضل البعض عن ما هو مغروس فى الفطرة من صحيح الايمان بالله فدان لما كيّف أو توهم.

والاسلام لكونه الدين الفطرى العام فهو يدين بذلك الشعور العام ويؤمن به على أكمل وجوهه التى تنبغى لكمال الألوهية ديناً وإيمانا إيجابيين مجردين عن الكيفيات والأوهام (عبادة و معتقداً) وما ذلك إلا لأن الاسلام هو السلسلة الدينية المؤلهة الموحِدة المتينة والعروة الوثقي التى بدئت حلقاتها بآدم، مارة بدين نوح وإبراهيم وإسحاق ويعقوب، ومن بعدهم الأسباط وموسى وعيسي، وختمت بمحمد صلى الله عليه وسلم.
﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتفَرَّقُوا فِيهِ﴾
(سورة الشورى ١٣)

فكان الدين الشامل لكل حكمة وفضيلة ونظام الفطرة وصديق القلوب والأفئدة، الدين الذى ينفذ بفضل بساطته وقويم مبادئه مباشرة إلى البصائر و يخاطب السرائر، ويحرر العقل من ربقة الجهل، ويطلق العنان فى البحث للفكر، لأنه صالح ببساطة جوهره ووضوح مبادئه لكل أطوار الرقي، وهو كافل بتعاليمه السهلة السلسة القوية لأهله عند العمل بأحكامه: النجاح والفلاح في هذه الحياة وبعد الممات لاسيما إذا رجعوا به إلى بساطة أصله وسلامة مبادئه، وحددوا (صلبه) بما أنزل فى كتابه (القرآن) وطهروا (متنه) مما ألصقه به أهل الجمود والحشووالتفريغ.

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (سورة الروم ٣٠)

A- Bilesin ki, oğul! Mutlak anlamıyla din; varlıkların nizamının kendisinin takdir ve tedbirine boyun eğdiği, yaratılanların tümünün fıtratla kendisine yöneldiği; mekandan, zamandan, nicelikten, nitelikten ve denklikten münezzehlikle sıfatlanmış, tam bir konuşma, görme, duyma, dileme, kudret, ilim ve hayata sahip zâtın, sair tabiat kanunlarına hâkim ve galip, mutlak yüce gücünü idrak etmektir. Yönelme, çekinme ve boyun eğmeyle kuşatılmış bu idrak, beşerin nefislerinde yaratılışla var olan ve tüm kalpleri kapsayan fıtri bir durumdur. Bazıları farklı biçimler kazandırsa da, diğer bazıları da bu anlayışta farklı evhamlara kapılmış olsa da, yine bazıları da fıtrata kazılmış olan Allah’a doğru imandan sapıp kendi tasarladığını ve vehmettiğini din edinse de (aslolan söz konusu fıtri durumun varlığıdır).

İslâm genel fıtrat dini olması bakımından, bu genel duyguları benimser ve kulluk ve inancı vehimlerden ve (kişisel) tasarlamalardan soyutlanmış olumlu bir din ve iman olarak ulûhiyetin kemalinin gerektirdiği yönleri en mükemmel şekliyle güvence altına alır. Zaten İslâm, halkaları Âdem (aleyhisselam) ile başlayan Hz. Nuh, İbrahim, İshak ve Yakup (aleyhimusselam)'ın diniyle devam eden, onlardan sonra da torunları ve Hz. Musa ile İsa (aleyhimasselam) ile süren ve Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) ile son bulan kopmayan bir bağ, sağlam bir tevhid ve ilahi din zinciridir.

"**Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı.**" (Şûra 13)

Böylece o, gönüllerin ve kalplerin dostu, her hikmeti, fazileti ve fıtrat sistemini kapsayan bir dindir; kolaylığıyla ve ilkelerinin sağlamlığıyla doğrudan basiretlere nüfuz eder, gönüllere hitap eder, cehalet yalanından aklı kurtarır ve düşünce için çalışmada serbest bırakır. Çünkü özünün sadeliği, ilkelerinin netliğiyle yükselişin her safhasına uygundur. O, güçlü ve kolay öğretileriyle, kendisine tabi olanların – hükümleriyle amel etmeleri şartıyla – bu dünyada ve ölümden sonra başarı ve kurtuluşlarına kefildir. Özellikle onlar, dinin ilkelerinin her şeyden arınmış haline ve aslının sadeliğine dönüp Kitab'ta (Kur'ân'da) indirilenle omurgasını belirledilerse ve (özünü) de donukluk, gereksiz teferruat ve (onu gereksiz şeylerle) doldurma ve (içeriğini) boşaltma ehlinin ona yamaladıklarından temizlerlerse… (durum böyle olur)

"O halde sen yüzünü, bir hanif olarak dine, Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata çevir. Allah'ın yaradışında değiştirme olamaz. Doğru ve eskimez din işte budur. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar." (Rum 30)

ب- لهذا يا بني كان من أوائل أهدافنا بل أهم مقاصدنا في سبيل الاصلاح الديني: تطبيق الصالح المفيد من التمدين وسنن العلم الصحيح على أحكام الاسلام (وليس بالعكس) وذلك مسايرة لأطوار الطبيعة وأدوار الترقى.والاسلام بطبيعة مبادئه الكاملة وتعاليمه الشاملة كفيل بذلك ومليء به، لأنه آخر الأديان ترتيبا وأقربها إلى الكمال وأوسعها نطاقا!

وذلك بعد الرجوع به إلى طهارته الأصلية وتعالميه السمحة الفطرية، التى عاش عليها رسول الله صلىالله عليه وسلم وأصحابه وأنصاره، الذين سلطوا بقوة دينهم وحرارة إيمانهم على جبابرة العالم و حكمواالأمم، وساسوا جميع الشعوب فى الطور الأول للأمة الاسلامية، وقتما كان يكفى لتلقين أصول الاسلام جميعها بضع ساعات من الزمن، حيث لم يكن فى أحكامه السهلة البسيطة الكاملة ما ينافى العقل ولا يباين الرقى بل قام الدليل ووضح البرهان على أن الاسلام صالح لكل زمان ومكان،وفى وضع يديه الواحدة على المشرق والاخرى على المغرب لبيان لا يتنازع فيه اثنان وكيف لا وهو الكتاب الذي ماغاب عنه شيء من عوامل التقدم، وأصول الحضارة وسنن الارتقاء على أن تكون هذه الأمور حقائق أصلية لا تهاويل مصطنعة مزيفة تحت اسم التمدين لأن الاسلام منشأ المدنية الحقة ومهبط العدالة والحرية الصحيحة وهو فقط عدو العقائد الفاسدة والتقاليد المسرجية وعبادة الأوهام وتقديس الأصنام

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لله وَهُوَ مُحْسِنٌ واتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً وَلِلّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ وَكَانَ اللّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا﴾ (سورة النساء ١٢٥- ١٢٦)

B- İşte bundan dolayı oğul! Dini ıslah yolunda ilk hedeflerimizden, belki de en önemli maksatlarımızdan biri şudur: Yükseliş derecelerine ve tabii merhalelere uyumlu bir şekilde, İslâm'ın hükümlerine (ki aksi söz konusu değildir), doğru bilimsel kuralları ve uygarlığın faydalı iyileştirici yönlerini tatbik etmektir. İslâm, mükemmel ilkelerinin doğası gereği ve öğretilerinin kapsamlılığı ile bunun örnekleriyle dolu olup bunu garanti etmektedir. Çünkü İslâm geliş sırasına göre dinlerin sonuncusu, mükemmele en yakın olanı ve çerçevesi en geniş olanıdır. Bu da ancak Peygamber Efendimizin, ashabının ve yardımcılarının yaşadığı, dinin hoşgörülü fıtrî öğretilerine ve asli temizliğine döndükten sonra olabilir. Onlar ki, İslâm ümmetinin ilk döneminde tüm halkları yönetmişler, onlara hükmetmişler ve imanlarının harareti, dinlerinin gücüyle yeryüzünün zorbalarının başlarına musallat olmuşlardı. Zaten yükselmeye karşı ve akla ters olmayan, sade, kolay ve bir bütün olan hükümleriyle, o dönem İslâm'ın bütün temellerini öğretmek için bir kaç saat yeterli oluyordu. Bilakis İslâm'ın her zamana ve mekâna uygun olduğunun kanıtı açıklanmış, delilleri konmuştu. İki kişinin dahi anlaşmazlığa düşmeyeceği açıklamayı yapmak için İslâm'ın bir eli Doğu'da, bir eli de Batı'daydı.

Nasıl olmasın ki? O kitap, öne sürdüğü bu hususların abartılı iddialar değil, asli hakikatler olması için yükselmenin kurallarından medeniyetin esaslarından ve gelişmenin etkenlerinden hiç bir şeyi göz ardı etmemiş olan bir kitaptır. Çünkü İslâm, gerçek medeniyetin kaynağı ve doğru özgürlük ve adaletin beşiğidir. Bozuk inançların, göstermelik âdetlerin,

vehimlere kulluğun ve putları takdis etmenin tek düşmanı da sadece odur. **"İşlerinde doğru olarak kendini Allah'a veren ve İbrahim'in, Allah'ı bir tanıyan dinine tâbi olan kimseden dince daha güzel kim vardır? Allah, İbrahim'i dost edinmiştir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır ve Allah her şeyi kuşatmıştır. (Hiçbir şey O'nun ilim ve kudretinin dışında kalamaz)."** (Nisâ 125-126)

ج- وسبيلنا فى الرجوع بالاسلام إِلى أَصله، وتطهير محيطه مما علق من الشوائب بسماحته ''صريح الكتاب وصحيح السنة – وثابت الاجماع '' إذ أن الكتاب والسنة وسيرة السلف الصالح، هى الأصول التى لا ترد، ولا يستنكف مسلم أن يرجع اليها بشر ط أن لا يشذ شئ من الاجماع والسنة عن روح الكتاب الكريم ﴿**وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُوْلَـئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ**﴾ (سورة آ ل عمران ١٠٣، ١٠٥)

C- İslâm'ın aslına dönüşteki yolumuz, onu, çevresine ilişen şüpheliden onun hoş görüsüyle temizlemek ve Kitab'ın sarih nassına, Sünnetin sahih olanına, icmânın da sâbit olanına sarılmaktır. Kitap, Sünnet ve selef-i salihinin hayatı, reddedilmesi mümkün olmayan kaynaklar olduğundan dolayı, müslüman ona dönmekten kaçınamaz. Yalnız şu şartla ki, Sünnet ve icmadan herhangi bir şey Kitab'ın ruhuna ters düşmesin. **"Hep birlikte Allah'ın ipine yapışın. Fırkalara bölünüp parçalanmayın."** (Âl-i İmran 103)

"**Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte bunlar için büyük bir azap vardır."** (Âl-i İmran 105)

د- وقاعدتنا يا بني فى استخلاص الحق من الباطل هى: أن لا نقبل من اوضاع المتأخرين فى الدين: إلا ماوافق موافقة صريحة لواضح مذاهب الأمة، ولا ولا نقبل من الأئمة إلا ما وافق موافقة صريحة لاجماع الصحابة وصدرالامة،ولا نقبل من الاجماع إلا ما وافق موافقة صريحة لصحيح السنة ولا نقبل من السنة إلا ما وافق موافقة صريحة أو ضمنية لأ حكام الكتاب العزيز أوكان مبينا لها " ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (سورة المائدة ٣٧)

"فكتاب الله دليلنا وامامنا وقائدنا، وسنة رسوله حسبنا فى ارشادنا وهدايتنا" ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾ (سورة النساء ٥٩)

وواضح يا بني ان ليس غرضنا الطعن فى أحد أوعدم الثقة بالأئمة والاجماع وأهل السنة — بل هو للثقة بهم و تيقن صدقهم، واستخلاص صحيح أقوالهم مما " دخل عليها من باطل غيرهم ". وعمدتنا فى ذلك كتاب الله تعالى كما تقدم، والسنة بعده ﴿ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاء وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الأَرْضِ﴾ (سورة الرعد ١٧)

ولا ريب فى أن القرآن الكريم هو الأصل الدينى الذى لم يبدل ولم يحرف ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ (سورة الحجر ٩)

﴿وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (سورة سورة الكهف ٢٧)

والدين الإسلامي الحنيف لاستمداده من ذلك الكتاب، كامل فى وضعه، كاف لمطالب أتباعه، كافل إسعاد أهله فهو فى ذاته لا يحتاج إلى مكمل ولا معدل و ﴿مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ﴾ (سورة الانعام ٨) ﴿قُلْ أَنزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ (سورة الفرقان ٦)

والقرآن هو المنهل الصافى الذى تؤخذ منه جميع أحكام الدين والدنيا الباعثة على الرشاد والفلاح:

﴿أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا﴾ (سورة المائدة ٣) ﴿وَأَنَّ هَـذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُواْ السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (سورة الأنعام ١٥٣)

D- Hakkı batıldan çekip almaktaki kuralımız ise şudur, ey oğul: Dinde sonradan gelenlerin ortaya attıkları durumlarını imamların mezheplerinin net yönlerine apaçık bir şekilde uygun düşmedikçe kabul etmeyiz; imamların görüşlerinden de, ilk dönem (anlayışına) ve sahabenin icmâı ile sahih Sünneti açık ve net bir şekilde onaylamadığı müddetçe kabul etmeyiz. Sünneti de, aziz Kitab'ın hükümlerini açık veya üstü kapalı bir şekilde onaylamadığı ya da hükümlerini açıklayıcı

olmadığı müddetçe kabul etmeyiz. “**Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar fâsıklardır**.” (Mâide 47)

Allah’ın Kitab’ı, delilimiz, önderimiz ve liderimizdir. Resûlü’nün (sallallahu aleyhi vesellem) sünneti de irşatta ve hidayette bize yeterlidir. **“Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah’a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız, onu Allah’a ve Resûl’e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”** (Nisa 59)

Şurası çok açık ki, oğul! Maksadımız birini yaralamak; imamlara, icmaya ve Ehl-i sünnete güvensizlik değildir. Bilakis bu, onlara olan güvenden, doğruluklarına olan sadakatten ve sözlerinin doğru olanını, başkalarının batıl sokuşturmalarından çekip çıkarmak içindir. Bunda dayanağımız, önceden de geçtiği üzere, Yüce Allah’ın Kitab’ı, sonra da Sünnettir. **“Köpük atılır gider; insanlara yararlı olansa toprakta kalır.”** (Ra’d 17)

Şüphe yok ki, değiştirilmemiş ve üzerinde oynanmamış olan dini kaynak, Kur’ân-ı Kerim’dir. “**Kur’ân’ı kesinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız**.” (Hicr 9)

“Rabbinin Kitab’ından sana vahyedileni oku. O’nun dışında bir dayanak bulamazsın.” (Kehf 27) Zaten İslâm dini, bu kitapla desteklenmesinden dolayı, ortaya konulmasında bir bütün, bağlılarını isteklerine cevap vermede yeterli ve yandaşlarını mutlu kılmada garantördür. Kendisi hiç bir tamamlayıcıya ve düzelticiye de ihtiyaç duymaz. **“Biz bu Kitap’ta, her hangi bir şeyi ne eksik bıraktık, ne de fazla yaptık.”** (En’âm 38)

“(Resûlüm!) De ki: Onu göklerde ve yerdeki gizlilikleri bilen Allah indirdi. Şüphesiz O, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.” (Furkan 6)

Kur’ân, kemale ve kurtuluşa yönlendiren din ve dünya hükümlerinin tümünün kendisinden alındığı berrak bir

pınardır. **"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim."** (Mâide 3)

"**Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.**" (En'âm 153)

هـــ - هذا يا بني سبيلنا فى المسائل الاعتقادية والشؤون الدينية، وأما من جهة المعارف الكونية أو المسائل الاجتماعية فالدليل المقبول فيها عندنا هو (الاستقراء الصادق) والتجربة الصحيحة ﴿**قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**﴾ (سورة العنكبوت ٢٠)

E- Ey oğul! İşte bu, dini işlerde ve inanç konularındaki yolumuzdur. Kozmik bilgiler ve sosyolojik meselelerle ilgili konularda bizim için makbul delil, (doğru bir tüme varım) ve doğru deneydir. **"De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da, Allah ilk baştan nasıl yaratmış bir bakın. İşte Allah bundan sonra (aynı şekilde) âhiret hayatını da yaratacaktır. Gerçekten Allah her şeye kadirdir. "** (Ankebut 20)

و- معتقدنا أن الله لم يدع أمراً من أمور الدنيا ولا شأنا من شؤون الآ خرة إلا بينه فى كتابه وضحه فى خطابه، إما تصريحا وإما تلميحا، وبما أنه سبحانه ما أنزل الكتب ولا أرسل الرسل، ولاخلق الأرض والسموات إلا آيات بينات، تدل على وجوده وتشهد بكمال صنعه وتمام حكمته:

كان من قواعد مذهبنا وأصول مبادئنا الاّ ندخل فى رؤوسنا ولا قلوبنا من المعلوت والنظريات المختصة بالكائنات إلا ما محصته التجربة ووضحه الاستقراء وأيدته المقارنة، وبنى على صحيح الدليل والبرهان، إما من الوحى والقرآن، وإما من الحس والعيان. وديننا الحنيف آمر بكل ذلك ومشجع عليه فى كتابه ﴿**وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا**﴾ (سورة الكهف ٥٤) ﴿**أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ**﴾ (سورة النور ٤١)

فلا يروج عندنا الدليل الظني ولا التلفيق الفلسفي، حتى ولا ثقة لنا بالبرهان المنطقي إذا لم يصحبه الاطمئنان القلبي، وإلا فأين الوهم من الوحي والظن والهوى من الشرع ؟ وكيف تغني عن الحقائق الظلال، ماذا بعد الحق إلا الضلال؟ ﴿**وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلاَّ ظَنًّا إَنَّ الظَّنَّ لاَ يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا**﴾ (سورة يونس ٣٦)

F- İnancımız, Yüce Allah’ın, dünya ve âhiret işlerinden herhangi birini ya sarahaten ya da işaret ederek Kitab’ında ve hitabında açıklık getirmeden geçmemiş olduğudur. Şöyle ki, Sübhânehu ve Teâlâ hazretlerinin kitapları indirmesi, peygamberleri göndermesi, gökleri ve yeri yaratması ancak, hikmetinin tamlığına, sanatının mükemmelliğine şehadet eden ve O’nun varlığına delil olan apaçık âyetler olması içindir. Ya vahiy olan Kur’ân’dan, ya da duygu ve gözlemlerden doğru delil ve kanıta dayanmayan,

karşılaştırmanın desteklemediği, tümevarımın açıklamadığı ve deneyin seçip çıkarmadığı kâinatla ilgili teori ve bilgilerin, hiçbirini kafamıza ve gönlümüze yerleştirmememiz, ilkelerimizin esaslarından, mezhebimizin kurallarındandır. Hanif olan dinimiz tüm bunları bize emretmekte ve Kitab'ında buna teşvik etmektedir. **"Andolsun ki, biz bu Kur'ân'da, insan için her türlü örneği değişik ifadelerle göz önüne koyduk. Fakat insanın (buna rağmen) en çok yaptığı şey tartışmadır."** (Kehf 54)

"Görmedin mi, gökler ve yerde olanlarda, bölük bölük olmuş kuşlar da Allah'ı tesbih etmektedir. Her biri kendine özgü niyazını, kendine özgü tesbihini bilmiştir. Allah onların yapmakta olduklarını çok iyi bilmektedir." (Nur 41) Ne zanni delil, ne de felsefi uydurmalar bizde ilgi uyandırmaz. Ne de hatta gönül rahatlığının eşlik etmediği aklî delillere dahi güvenimiz yoktur. Yoksa vehmin vahiyden, zannın ve hevanın (arzunun) şeriattan farkı ne olurdu? Hakikatın üzerindeki gölgeler (karartmalar) nasıl giderilirdi? Haktan sonra batıldan başka ne var ki? **"Onların çoğu zandan başka bir şeye uymaz. Şüphesiz zan, haktan (ilimden) hiçbir şeyin yerini tutmaz. Allah onların yapmakta olduklarını pek iyi bilendir."** (Yunus 36)

ح- ولنفصلن لك يا بني ما أجملنا بعض التفصيل لعل ذلك يعاونك درك ما أردنا وتحصيل الغرض الذى إليه قصدنا، فاعلم أن طريقنا فى الفقه الاستمداد من صلب الكتاب وما وافق نصه من السنة العملية والقولية- تصريحاً أو تلميحاً وأخذ به غير واحد من الأئمة ويكون ذلك مؤيداً بالبرهان القرآنى كما قدمنا ثم الاجتهاد بعد ذلك فيما يناسب كل عصر بحسب تطوره من مسائل الفروع ﴿**يُرِيدُ اللّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ**

سُنَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ ﴿ وَاللّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَن تَمِيلُواْ مَيْلاً عَظِيمًا﴾ (سورة النساء ٢٦-٢٧)

G- Özetlediğimiz bazı ayrıntıları sana açıklayalım, ey oğul! Umulur ki bu, istediğimizin idrak edilmesi ve kastettiğimiz hedefe ulaşman için sana yardımcı olur. Bilesin ki, fıkıhtaki yolumuz, Kitab'ın özünden alınmış, uygulamalı ve sözlü Sünnetin açık ya da işaret ederek onayladığı ve birden fazla imamın benimsediği, önceden de belirttiğimiz gibi Kur'ânî kanıtla desteklenen yoldur. Sonra ardından, her çağın gelişmesine uygun fürû konularında yapılan ictihad gelir. **"Allah size (bilmediklerinizi) açık seçik bildirmek ve sizi, sizden önceki (iyi)lerin yollarına iletmek ve sizin günahlarınızı bağışlamak istiyor. Allah hakkıyla bilicidir, yegâne hikmet sahibidir. Allah, sizin tövbelerinizi kabul etmek ister, şehvetlerine uyanlarsa sizin büyük bir sapışla sapmanızı isterler."** (Nisa 26-27)

ط- وطريقنا يا بني فى التوحيد- النظر فى الكائنات وما يظهر فيها من آيات بينات، والاستدلال بما يظهر في الموجودات من كشوف وعلامات باعثة على شهود قدرة مبدع الآراضين والسموات مصداقاً لقول تعالى ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ (سورة فصلت ٥٣)

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾ (سورة لقمان ٢٠)

﴿أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاء كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ﴾ (سورة الغاشية ١٧-٢٠)

﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (سورة الذاريات ٢٠-٢١)

﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾ (سورة غافر ٦٢)

﴿أَفِي اللّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ﴾ (سورة ابراهيم ١٠)

H- Ey oğul! Tevhiddeki yolumuz, Kâinata ve onda zuhur eden apaçık âyetlere bakmakta ve gökleri ve yerleri orijinallikle yaratanın kudretine şahit olmamızı, varlıklardaki alâmet ve keşiflerin ortaya çıkanlarıyla delillendirmek şeklindedir. Yüce Allah bu konuyu onaylayan sözünde şöyle buyuruyor:

"İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'ân'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması, yetmez mi?" (Fussilet 53)

"Görmediniz mi, Allah, göklerde ve yerde bulunan şeyleri sizin emrinize verdi ve görünür-görünmez nimetlerini üstünüze saçtı." (Lokman 20)

"(İnsanlar) devenin nasıl yaratıldığına, bakmazlar mı? Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiş? Dağların nasıl dikildiğine, bakmazlar mı? Yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı?" (Ğaşiye 17-20)

“Kesin olarak inananlar için yeryüzünde âyetler vardır. Kendi nefislerinizde de öyle. Görmüyor musunuz?” (Zâriyat 20-21)

“**İşte O, her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah’dır. O’ndan başka tanrı yoktur. O halde nasıl olup da döndürülüyorsunuz!”** (Ğâfir 62)

“Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var? ” (İbrahim 10)

ي- وقاعدتنا فى العلوم الكونية والمسائل الفلسفية هى: تعلم وافهم وجرب تصل للحقيقة ولا تقبل شيئاً بغير تجربة وتمحيص فإن قناع الطبيعة محجب، لا يكشفه إلا استمرار الجهد واليقظة في البحث، وقوة الملاحظة والتجربة، واعلم أن الحقيقة بنت البحث، وأن الشك فى المسائل الكونية مع التعقل والاستعداد للفهم بداءة اليقين ﴿**وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِـي الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن قَالَ بَلَى وَلَـكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ**﴾ (سورة البقرة ٢٦٠)

İ- Kâinat bilimlerinde ve felsefe konularındaki kuralımız şudur: Öğren, anla ve dene ki gerçeğe ulaşasın. Kapsamlı incelemesiz ve deneysiz hiç bir şeyi kabul etme. Çünkü tabiatın maskesi örtüldü. Onu ancak araştırmada sürekli bir çaba, uyanıklık ve gözlem gücü ile deney açar. Bil ki, gerçek, araştırmanın meyvesidir. Anlamaya hazırlık ve akıl yürütmeyle birlikte kâinat ile ilgili konularda şüphe, emin olmanın başlangıcıdır.

"İbrahim Rabbine: «Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster» demişti. Rabbi ona: «Yoksa inanmadın mı?» diye sordu. İbrahim: «Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim)» dedi. Bunun üzerine Allah: «Öyleyse dört tane kuş yakala, onları yanına al, sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; koşarak sana gelirler. Bil ki Allah Azîz'dir, Hakîm'dir» buyurdu." (Bakara 260)

ك- وأما طريقنا فى الشؤون الحيوية والأسباب المعيشية والمسائل الاجتماعية، فالثقة بالله والاعتماد على النفس والاجتهاد وبُعد النظر، ومزاحمة أهل العالم على منابع النفع مع المحافظة فى كل ذلك على صيانة القلب والدين والشرف والعرض، ومكافحة الصعوبات، وخوض الغمرات، إلى اشرف المراكز وانبل الغايات، متوكلين على خلق الأرض والسموات ﴿**فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ**﴾ (سورة الملك ١٥)

﴿**وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ**﴾ (سورة القصص ٧٧)

J- Yaşamsal konularda, geçim sebeplerinde ve sosyal konulardaki yolumuz ise şöyledir: Allah'a güven, nefse itimat, uzak görüşlülük, verimli kaynaklara ulaşmak amacıyla ugraşıp didinme, bunların tümüne devam ederken kalbin, dinin, şerefin ve ırzın korunması, zorluklarla da mücadele, en şerefli merkezlere ve en soylu gayelere ulaşmak amacıyla göklerin ve

yerin yaratıcısına tevekkül ile birlikte risklere atılmak. **"Haydi onun (yeryüzünün) çeşitli bölgelerinde yürüyün ve Allah'ın rızıklarından yiyin. Dönüş yine O'nadır."** (Mülk 15)

"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) âhiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez." (Kasas 77)

ل- لذلك يا بني كان من واجنا بحكم مبادئنا هذه أن بين للناس ونحن على بصيرة: ما هو الاسلام الخالص لملائم الجميع أطوار الخليقة وأدوار الطبيعة وسنن الترقى، ثقة منا بصلاحية الاسلام لسائر الدهور والأزمان ﴿**صِبْغَةَ اللّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدونَ**﴾ (سورة البقرة ١٣٨)

K- Bundan dolayı ey oğul! İslâm'ın diğer çağ ve zamanlara uygunluğuna bizden gelen güveni ve yükselmenin kanunlarının, tabiat dönemlerinin ve yaratılış evrelerinin tümüne saf ve uygun İslâm'ı, ilkelerimiz gereği olarak basiretle insanlara bildirmemiz görevlerimizdendir. **"Allah'ın (verdiği) rengiyle boyandık. Allah'tan daha güzel rengi kim verebilir? Biz ancak O'na kulluk ederiz (deyin)."** (Bakara 138)

م- ومن واجبنا أيضاً أن نوضح كيفية التدين على وجهه السهل السمح البسيط، فنقاوم بكل ذلك جراثيم الداء ونصف الدواء وندل على طريق الشفاء، عسى أن تنقشع البدع الضارة ويصلح شأن الفئات الضالة، ويُزاح الشرك الخفى، ﴿**يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن**

رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (سورة يونس ۵۷)

L - Yine görevlerimizden biri de, sade, hoş görülü ve kolay dindarlığın nasıl olduğunu açıklamaktır. Biz bunun aracılığıyla hastalık mikroplarına, yarım ilaçlarla karşı koyup, şifa yoluna rehber olabilir ve gizli şirk te sökülüp atılır. **"Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir. "** (Yunus 57)

ن- وبما أن الاسلام يا بني هو أوسع الأديان حضا على مكارم الأخلاق، وهو يأمر بالعدل والاحسان والرحمة والانصاف، والاعتصام بحبل الله والاتحاد والائتلاف، كان من واجب المسلمين الأمر بالمعروف والنهى عن المنكر فيما بينهم، وتعميم الأخلاق الحميدة دون تعصب لقديم ولامعاداة لحديث- سيما وأن ديننا الحنيف نصفه أخلاق وصفات، والنصف الآخر عبادات معاملات. ومكارم الأخلاق أساس الحياة الصحيحة، والدين حياة الأمة ولا حياة لأمة بغير دين ﴿**وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاء بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَـئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّهُ إِنَّ اللّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ**﴾ (سورة التوبة ٧١)

M- Oğul! İslâm, adaleti, ihsanı, rahmetle insafı, Allah'ın ipine sarılmayı ve birleşip kaynaşmayı emreden bir din ve güzel ahlâka en geniş çaplı teşvik eden dinlerden olması sebebiyle, aralarında emr-i bil-marufu (iyiye yönlendirme) ve nehy-i anil-münkeri (kötülükten alıkoyma işlerini) yerine

getirmeleri, ne yeniye düşmanlığa ne de eskiden yana taassuba kapılmadan güzel ahlâkı yaygınlaştırmaları, müslümanların görevlerindendir. Yine aynı şekilde hanif dinimizin yarısı, ahlâk ve sıfatlar, diğer yarısı da ibadetler ve davranışlardır. Güzel ahlâk, doğru hayatın temelidir. Ayrıca din ümmetin hayatıdır. Dinsiz ümmetin de hayatı olmaz.

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Resûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah Azîz'dir, hikmet sahibidir." (Tevbe 71)

س- وحيث ان الدين قد أوجب العلم على كل مسلم ومسلمة، كان من الواجب علينا وجوبًا شرعياً نشر العلم بين الأحداث من ذكور وأناث، وتهذيب الناشئة و تعليم الجهال ونصح الشيوخ، وحض العلماء على التعليم والارشاد، وتبيين سماحة الدين وحث الأمة على احترام العلماء العاملين، وأولياء الله المخلصين، والحط من شأن العلماء المدلسين، وأدعياء الولاية الجاهلين المبتدعين. لأن أولئك جراثيم الداء فى جسم الأمة وعوامل الشلل فى أعضائها. ومن مذهبنا أن استحقاق كل شخص فى الاحترام على قدر علمه وإخلاصه لأمته ونفع قومه لا على قدر تظاهره وادعائه و نفاقه ودهائه ﴿**إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ وَكَانُواْ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ**﴾ (سورة الأنعام ١٠٩)

N- Din, her müslüman kadın ve erkeğe ilmi farz kıldığından dolayı, kadın-erkek genç yaştakiler arasında ilmi yaymak, yeni nesli terbiye edip cahilleri eğitmek, yaşlılara

öğüt vermek, bilginleri öğretime ve irşada teşvik etmek, dinin hoş görülülüğünü açıklayıp, ümmeti ilmiyle amel eden âlimlere ve Allah'ın saf (ihlâslı) veli kullarına karşı saygıya zorlamak, velilik iddiasında bulunan bidatçı cahillerin ve sahtekâr bilginlerin değerini düşürmek, üzerimize şer'i bir mükellefiyet olarak farzdır. Çünkü bunlar, ümmetin bedeninde hastalık mikrobu, uzuvlarında da felç nedenleridirler. Yolumuzdan biri de, herkes, ilminin miktarına, ümmetine ihlâsına ve milletine olan faydasına göre saygı duyulmayı hakeder. Yoksa gösterişine, iddiasına, ikiyüzlülüğüne ve kurnazlığına göre değil. **"Dinlerini parça parça edip, fırkalara hiziplere bölünenler var ya, senin onlarla hiçbir ilişiğin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara yapıp ettiklerini haber verecektir."** (En'âm 159)

ع- وبما أن العقيدة بتوحيد الخالق سبحانه وتنزيهه هى رأس أمر الاسلام، وأساس جميع ما فيه من الأحكام، فقد وجب على كل مسلم توصيل التوحيد الصافى المبنى على الايمان الخالص إلى القلوب وإمداد النفوس بما يناسب ذلك من الحقائق الكونية والمبادىء العلمية النقية

﴿وَإِلَـهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لاَّ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلاَفِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الأرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخِّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (سورة البقرة ١٦٣-١٦٤)

O- Yaratıcı Sübhânehu ve Teâlâ'nın tevhidi ile tenzihi inancı, İslâm davasının başı ve içindeki hükümlerin de temeli olduğundan dolayı, net bilimsel ilkelerle kevni (kozmik) hakikatlerden uygun olanlarıyla, nefislere uzanıp, kalplere katkısız imana dayalı saf tevhidi ulaştırmak, her müslümanın üzerine farzdır.

"İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini ispatlayan) birçok deliller vardır." (Bakara 163-164)

ف- وحيث أن للصلاة يا بني المقام الأول بين أحكام الاسلام، وهى مركز دائرة واجباته من جهة، وعقد رباط المسلمين من جهة أخرى — كان من أوجب واجبات المسلمين الحض بشدة على تأدية الصلاة فى أوقاتها بحدودها وآدابها، لكونها الواجب الأول فى سائر الطاعات والقربات الاسلامية ثم الأمر بعدها بالصوم والزكاة والحج وغيرها من العبادات وعلى ذلك يجب أن لانحفل للصغائر والفرعيات قبل إتمام الأصول والأمهات من أوامر الدين وواجباته فلا نأمر بالمندوب إلا بعد الواجب، ولاننهى عن المكروه إلا بعد الحرام، وإلا فكيف يبنى البيت قبل وضع الأساس: وكيف ندعو إلى الكماليات ونحن فى مسيس الحاجة

للقيام بالضروريات! فالأساس يا بني الأساس ثم البناء ﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ (سورة الحج ٧٨)

P- Ey oğul! İslâm hükümlerinin arasında, namazın ilk sırada yer alması; bir yönüyle İslâm'ın farzları dairesinin merkezinde olması, diğer yönüyle de Müslümanları bir araya getiren bir bağ olması nedeniyle, İslâm'da Allah'a yakınlıkların ve diğer itaatların içinde ilk farz olmasından dolayı, müslümanları namazı vaktinde ve adab-ı erkânına uygun eda etmeleri için ısrarla teşvik etmek, en büyük farz olmaktadır. Sonra oruç, zekât, hac ve diğer ibadetlerin emredilmesi gelir. Bu da şöyle olmalıdır: Dinin emirlerinden ana konuları ve asılları tamamlamadan önce detaylara ve küçük unsurlara dalmamamız gerekir. Mendubu ancak farzdan sonra bildirelim. Mekruhu da ancak haramdan sonra neyhedelim. Yoksa temeli atmadan evi nasıl kurarız? Zaruriyata ihtiyacımız son derece fazla iken, kemâliyâttan olan şeylere nasıl çağıralım! Ey oğul! Önce temel, sonra bina.

"Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin. O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi; babanız İbrahim'in dininde (de böyleydi). Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'ân'da) size «Müslümanlar» adını verdi. Öyle ise namazı kılın; zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı sarılın. O,

sizin mevlânızdır. Ne güzel mevlâdır, ne güzel yardımcıdır!" (Hac 78)

ص- وحيث ان الدين الاسلامي يا بني دين الرحمة والرأفة والدعوة إلى سبيل الله بالحسنى، وهوالناهي فى غير موضع من كتابه عن التعصب. والآمر بالوفاء لأهل الذمة واتباع الكتاب المنزلة فيجب كف الأذى عمن خالفنا فى أنواع العبادة وضروب المعتقد، وقد بين الله ذلك فى كتابه وعلى لسان رسوله، فواجبنا إزاء ذلك أن نرى الناس جميعاً كعائلة واحدة ربها الله، أو على الأقل نكون كما يقول الله سبحانه وتعالى **﴿قُولُواْ آمَنَّا بِاللّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَالأسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾** (سورة البقرة ١٣٦)

الحمد لله على نعمة الاسلام والايمان

R- Ey oğul! İslâm dini, rahmet, yumuşaklık ve Allah yoluna güzellik çağırma dini olduğundan dolayı, Kitab'ının birden fazla yerinde Allah Teâlâ, tutuculuğu yasaklamakla beraber içimizde bulunan zimmet ehline (gayrı Müslimlere) karşı vefalı olmayı ve indirilen kitaplara saygıyı emreder. Böylece ibadet çeşitlerinde ve inanç türlerinde bizden farklı olana sıkıntı vermekten çekinmemiz gerekmektedir. Allah Teâlâ, bunu Kitab'ında ve peygamberinin dilinden bildirmiştir. Buna karşı bizim görevimiz, tüm insanları, Rabbi Allah olan tek bir aile olarak görmemizdir. Ya da en azından, Allah Sübhânehu ve Teâlâ'nın (şu âyetinde) dediği gibi olmamızdır: **"Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle**

Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk" deyin." (Bakara 136)

İman ve İslâm nimetinden dolayı Allah'a hamd olsun.

ق- واعلم يا بني أن الأمة تنقسم في نظر المصلح البصير إلى أربع بيئات .

(١) البيئة الجامدة (٢) والبيئة الفاسدة (٣) والبيئة المتحيرة (٤) والبيئة المعتدلة .

الأول: فالبيئة الجامدة قسمان : الاول :أدعياء الحقائق والخوارق من أهل الطرق البدعية اللاشرعية .والجراثيم الادواء الباطنية الا من رحم ربى واولئك يقول الله فى أمثالهم ﴿ **فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ** ﴾ (سورة المؤمنون ٥٣)

الثانى : أهل الحشور والتقريع والتعقيد ، الآخذون بالحرف من ظاهر الشريعة الذين لم يصلوا إلى روحها .ولم يعملوا بصحيح أحكام ولم يتحولوا بمكارمها .واولئك﴿ يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴾ (سورة الروم ٧)

٢- والبيئة الفاسدة قسمان !

الثاني- فريق العاطلين من الأغنياء وأدعياء العظمة. وعباد الذهب. ومؤلهة الهوى. وأولئك ﴿**قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُواْ**

يَعْمَلُونَ فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُواْ بِمَا أُوتُواْ أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ﴾ (سورة الأنعام ٤٣)

﴿إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَـكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ (سورة يونس ٤٤)

S- Ey oğul! Bil ki, ileri görüşlü bir ıslah edicinin gözünde ümmet dört tabakaya ayrılır:

(1) Donuk tabaka (2) Bozuk tabaka (3) Şaşkın tabaka (4) Ilımlı tabaka

1- Donuk tabaka iki bölüme ayrılır:

Birincisi: Hiçbir dini temele dayanmayan bidatçi yolların sahipleri olup harikulâdeliklerin ve hakikatlerin çığırtkanlığını yapanlar. Rabbimin rahmet ettikleri hariç, bunlar, gizli hastalıkların mikroplarıdır. Allah Teâlâ bunların benzerleri hakkında şöyle buyurur: **"Ne var ki insanlar kendi aralarındaki işlerini parça parça böldüler. Her grup kendilerinde bulunan (fikir ve davranış) ile sevinip böbürlenmektedirler."** (Müminun 53)

İkincisi: Lüzumsuz doldurma ve detayla uğraşıp işi zorlaştıranlar. Şeriatın zahirinden harfiyen alıp ruhuna ulaşamamış olanlar. Şeriat hükümlerinin doğru olanıyla amel etmeyip güzellikleriyle de süslenememiş olanlar. **"Onlar, dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Âhiretten ise, onlar tamamen gafildirler."** (Rum 7)

2- Bozuk tabaka iki bölümdür:

Birincisi: Nefisleri ilâhlaştırmış, altına tapan, büyüklük taslayan ve hiçbir yararı olmayan zenginler grubu. Onlar **"Ne yazık ki kalpleri katılaştı, şeytan, yapmakta olduklarını onlara süslü püslü gösterdi. Kendilerine yapılan uyarıları unuttuklarında (indirmiş olduğumuz sıkıntı ve musibetleri kaldırıp) üzerlerine her şeyin kapılarını açtık.**

Nihayet, kendilerine verilenle sevinç şımarıklığına daldıkları bir sırada, ansızın onları yakaladık. Tüm ümitlerini bir anda yitirdiler." (En'âm 43-44) **"Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler."** (Yunus 44)

الثانى– فريق المارقين من هواة المدينة الفاسدة والرقي الكاذب، الذين ارتشفوا حثالة العلوم الطبيعية المادية وقشور النظريات الكونية، وحشوا رؤوسهم بالأفكار الألحادية ولم يتهذبوا فى نشأتهم بآداب قوميتهم، وأولئك يقول الله فيهم: ﴿ **سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِن يَرَوْاْ كُلَّ آيَةٍ لاَّ يُؤْمِنُواْ بِهَا وَإِن يَرَوْاْ سَبِيلَ الرُّشْدِ لاَ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلاً وَإِن يَرَوْاْ سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلاً ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا وَكَانُواْ عَنْهَا غَافِلِينَ**﴾ (سورة الأعراف ١٤٦)

﴿ **وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ** ﴾ (سورة المؤمنون ٧١)

﴿ **فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ** ﴾ (سورة الحج ٤٦)

İkincisi: Yalancı ilerleme ve bozuk medeniyet meraklılarından yoldan çıkmış olanlar. Bunlar, kafalarını sapkın fikirlerle doldurmuş, kozmolojik (kevnî) düşüncelerin kabuklarını ve pozitif bilimlerin tortularını yudum yudum içmiş olanlardır. Yetişmelerinde de milletlerinin ahlâkına göre eğitilmemiş olan gruptur. Bunlar hakkında Yüce Allah şöyle

buyuruyor: **"Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracağım. Onlar bütün mucizeleri görseler de iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir."** (A'râf 146)

"Eğer hak onların keyiflerine uysaydı, gökler de, yer de bunların içindekiler de kesinlikle fesada uğrardı. Hayır, biz onlara zikirlerini getirdik; ama onlar zikirlerinden yüz çeviriyorlar." (Müminûn 71)

"Şu bir gerçek ki, kafadaki gözler kör olmaz; ama göğüslerin içindeki gönüller körleşir." (Hac 46)

٣- وأما البيئة المتحيرة فالذين تحيروا بين الفريقين السابقين، وهم عامة أهل الشعب والبسطاء من أهل الحرف الذين تذبذبوا بين الجمود المؤخر والتمدين الفاسد وأولئك: ﴿**مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لاَ إِلَى هَـؤُلاء وَلاَ إِلَى هَـؤُلاء وَمَن يُضْلِلِ اللّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلاً**﴾ (سورة النساء ١٤٣)

﴿ **أَوَ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ** ﴾ (سورة غافر ٢١)

3- Şaşkın tabaka ise; Geçen iki tabaka arasında şaşkınlık içinde kalanlardır. Bozuk medenileşme ile geri kalmış donukluk arasında bir o yana, bir bu yana yönelen meslek gruplarından basit halk kesiminin genelidir. **Bunlar, arada bocalayıp dururlar. Ne şunlardan yanadırlar, ne**

bunlardan yana. Allah'ın şaşırttığına sen asla yol sağlayamazsın." (Nisa 143)

"Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki kendilerinden öncekilerin sonları nice olmuş görsünler? Onlar hem kuvvetçe, hem de yeryüzündeki eserler bakımından bunlardan daha zorlu idiler. Ama Allah onları günahları yüzünden yakaladı. Üstelik Allah'a karşı bir koruyanları da olmadı." (Mümin 21)

٤- وأما (البيئة المعتدلة) فهى من صلح واستعد للخير والرقى الحقيق من الجميع، وأولئك يقول الله لهم: ﴿**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ لاَ يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ**﴾ (سورة المائدة ١٠٥)

4- Mutedil (ılımlı) tabaka ise: Tüm tabakalardan, gerçek ilerlemeye ve hayra elverişli ve hazır olan tabakadır. Bunlar hakkında Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: **"Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Artık O, size yaptıklarınızı bildirecektir."** (Mâide 105)

ر- فاصلاح (البيئة الجامدة) يا بني يكون باستنهاضها لتحصيل المعارف المرقية، والعلوم العالية و النظريات الكونية الصالحة، التى تلائم حقيقة الاسلام، ولاتتعارض مع ناموس الرقى العام، وإزالة أسباب الحشو والجمود من معاهدها و مناهل معارفها، لأن العلم الحقيقى ما هذب النفس وأطلق اللسان ونور الوجدان فكشف عن سر الأكوان وحفظ الايمان ودل على الحكيم المنان ﴿**فَمَن يُرِدِ اللّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ**

لِلإِسْلاَمِ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاء كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ وَهَـــذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ﴾ (سورة الأنعام ١٢٥-١٢٦)

T- Ey oğul! (Donuk tabaka)'nın düzeltilmesi, İslâm'ın hakikatine uyumlu olan yükselme ve genel ilerleme kanununa ters düşmeyen doğru kevni (kozmik) teorilerin, yüksek düzeyli ilimlerin ve yükseltici, ilerletici bilgilerin kendilerine kazandırılması için sevk edilmeleriyle, ayağa kaldırılmalarıyla ve boş bilgi ve donukluğun, o tabakanın bilgi kaynaklarından ve müesseselerinden giderilmesiyle gerçekleşebilir. Çünkü gerçek ilim, nefsi temizleyen, dile özgürlük kazandıran ve vicdanı nurlandıran, kâinatların sırrını keşfeden imanı koruyan ve Hakîm ve Mennân olan Allah'a ileten ilimdir. **"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle murdarlık verir. Bu (din), Rabbinin dosdoğru yoludur. Biz, öğüt alacak bir kavim için âyetleri ayrıntılı olarak açıkladık. "** (En'âm 125-126)

ش- وإصلاح (البيئة الفاسدة) بارجاعها إلى الحق وتنويرها من جهة حقيقة دينها السمح وقوميتها المجيدة ومدنيتها الخالدة. وإزالة الشبه والشكوك العصرية من أفكار أهلها بالحجة الصحيحة والبرهان المحسوس. وردها إلى الحياة الأدبية والمعيشة الاسلامية **﴿فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾** (سورة القصص ٥٠)

U- Bozuk tabakanın düzeltilmesi, yüce medeniyetinin, şanlı milletinin ve hoşgörülü dininin hakikati ile aydınlatılıp, hakka döndürülmesiyle, mensuplarının düşüncelerindeki çağdaş şüphe ve kuşkuların, doğru delil ve hissedilir kanıtlarla izalesiyle ve seviyeli bir hayata ve İslâmi yaşantıya döndürülmesiyle sağlanabilir. **"Eğer sana cevap veremezlerse, bil ki onlar, sırf heveslerine uymaktadırlar. Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir! Elbette Allah zalim kavmi doğru yola iletmez.** " (Kasas 50)

ت- وإصلاح البيئة المتحيرة بارشادها وتعليمها أمور دينها وما يعلى من شؤون أهلها نفسياً ﴿**وَمَا كَانَ اللّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ إِنَّ اللّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ**﴾ (سورة التوبة ١١٥)

K- Şaşkın tabakanın düzeltilmesi; onların irşat edilmeleri, dinleriyle ilgili işlerin öğretilmesi ve nefsi olarak onları yükseltecek hususlarla gerçekleşir. **"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir. Allah her şeyi çok iyi bilendir."** (Tevbe 115)

ث- واصلاح البيئة المعتدلة يتم بفتح باب اليقين والرقى الحقيقى فى وجهها. وغرس الأمل باسترداد المجد الضائع فى أفئدة أهلها. وحثهم على السعى فى سبيل التقدم، باتباع صراط دينهم وعرفان ربهم. وهذه البيئة أقرب الجميع إلى الاصلاح ﴿**وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ**

وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾ (سورة النور ٥٥)

﴿ ذَلِكَ بِأَنَّ اللّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ (سورة الأنفال ٥٣)

﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (سورة آل عمران ٨٣)

(وبعد) فاعلم يا بني أنى ما وضعت وصيتى هذه بين يديك إلا لتكون دليلك فى سيرك، وزميلك فى نهارك وليلك، ومرشدك البصير إلى سبيل ربك وإصلاح قومك . فاعمل على تفهمها ووعيها والدخول إلى كنهها وركوب متنها، واسلك بعد ذلك صراطها يكن لك نفعها وعلىالله أجرها، فما وضعتها إلا لتعمل بها، وهناك تأمن الحيرة والضلالة. والشقاوة والجهالة، ووالله ما آليت جهداً فى التبيين والنصح، وتوضيح السبيل وإحكام الوضع، و لم أهمل حرفاً يشتم منه النفع، وماحرك القلم إلا الاخلاص، وماكتب إلا الحال، ولا أملى إلا الالهام، وذلك غاية طاقتى ووسعى وما أبرىء نفسى. **﴿قَدْ جَاءكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَاْ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ﴾** (سورة الأنعام ١٠٤)

Y- Mutedil tabakanın düzeltilmesi de, kendilerine gerçek yükselişin ve inanışın kapısının açılması; kaybedilmiş hallerin tekrar geriye getirilme ümidinin, mensuplarının gönüllerine yerleştirilmesi ve Rablerinden kendilerine iletilen bilgiye ve dinlerinin yoluna uyarak ilerleme yolunda çabalamaya kendilerini teşvik etmekle sağlanır. Bu tabaka düzelmeye diğerlerinden daha yakındır.

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vaadetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır." (Nur 55)

"Bu da, bir millet kendilerinde bulunanı (güzel ahlâk ve meziyetleri) değiştirinceye kadar Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmeyeceğinden dolayıdır. Gerçekten Allah işitendir, bilendir." (Enfâl 53)

"Göklerde ve yerdekiler, ister istemez O'na teslim olduğu halde onlar (Ehl-i kitap), Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Hâlbuki O'na döndürüleceklerdir." (Âl-i İmrân 83)

Ey oğul! Vasiyetimi sana sunmamdaki amacım, ancak sana yolunda rehber, gecende ve gündüzünde yandaşın, Rabbinin yoluna yönelişinde ve milletini ıslahta mürşidin olmasıdır.

Bunu anlamaya ve bununla bilinçlenmeye içindeki anlamların özüne ulaşmaya, üzerinde kanatlanmaya çalış. Sonra da, yolunda yürü ki faydasını göresin, onun ecri de Allah'tandır.

Benim bunu yazmam ancak bununla amel edilmesi içindir. Burada şaşkınlıktan, sapkınlıktan ve isyankârlıktan ve

cehaletten korunursun ve Allah'a yemin olsun ki, açıklama ve öğütteki gayretimden gidilecek yolu açıklamaktan ve vaziyetin sağlam olması için hiç bir şeyden geri kalmadım.

Kalemi hareket ettiren, ihlâstan başka bir şey olmadı ve ancak mevcut durum yazıldı ve ancak ilham dikte ettirildi. İşte bu benim yapabileceklerimin ve gücümün sınırıdır. Nefsimi temize çıkarmam. **"(Doğrusu) size Rabbiniz tarafından basiretler (idrak kabiliyeti) verilmiştir. Artık kim hakkı görürse faydası kendisine, kim de kör olursa zararı kendinedir. Ben üzerinize bekçi değilim."** (En'âm 104)